

”Det är ju de som redan är utsatta som förövarna har lättare att hitta”

En kvalitativ undersökning angående professionellas
kunskap kring bemötande av barn som sexualbrottsoffer

Hanna Johans

Emilia Ollqvist

Examensarbete för socionom (YH)-examen

Utbildningsprogrammet inom det sociala området

Vasa 2023

EXAMENSARBETE

Författare: Hanna Johans och Emilia Ollqvist

Utbildning och ort: Socionom (YH), Vasa

Handledare: Viktor Matintupa

Titel: "Det är ju de som redan är utsatta som förövarna har lättare att hitta" En kvalitativ undersökning angående professionellas kunskap kring bemötande av barn som sexualbrottsoffer

Datum: 27.11.2023 Sidantal: 50

Bilagor: 3

Abstrakt

Syftet med vårt examensarbete var att ta reda på om professionella inom olika yrken anser sig ha tillräcklig kunskap i bemötande av barn som sexualbrottsoffer och hur samhället fångar upp dessa barn. Arbetets centrala frågeställningar var: Hur kan professionella inge förtroende i bemötande av barn som sexualbrottsoffer? Hur kan professionella inom olika yrken komma i kontakt med barn som sexualbrottsoffer? Anser professionella inom olika yrken att de har tillräcklig kunskap i bemötandet av barn som sexualbrottsoffer?

I den teoretiska delen beskrivs viktiga skadeverkningar, riskfaktorer och kännetecken för barn som är sexualbrottsoffer. Vi ger en beskrivning av fenomenet grooming som sker via internet, vilka de potentiella förövarna är och hur bemötande av barn som sexualbrottsoffer kan se ut. Till sist tar vi upp olika stödtjänster som offer kan vända sig till. Vi har tagit fasta på professionellas erfarenheter av sexualbrott mot barn och hur det kan se ut ur offrets synvinkel.

Vi använde oss av en kvalitativ undersökningsmetod och intervjuade professionella som på olika sätt kommer i kontakt med barn som är sexualbrottsoffer. Undersökningen genomfördes genom att intervjua fyra professionella där alla har olika yrken, detta för att få en bred bild av ämnet. Polis, socialarbetare, skolkurator samt en handledare som kommer i kontakt med brottsoffer var våra respondenter.

Resultatet i vårt arbete visar på att bemötandet är en viktig del i arbetet när professionella bygger förtroende till barn som sexualbrottsoffer. Slutsatsen blir därför att det är otroligt viktigt att informera barn och unga om vad sexualbrott innebär, eftersom när barn och unga har en god grund att stå på, kan det förhoppningsvis minska antalet sexualbrott som sker.

Språk: svenska

Nyckelord: sexualbrottsoffer, bemötande, barn

BACHELOR'S THESIS

Author: Hanna Johans and Emilia Ollqvist

Degree Programme: Social welfare, Vaasa

Supervisor: Viktor Matintupa

Title: *"It Is Those Who Already Are Exposed That The Perpetrator Easier Can Find"* A Qualitative Study About Professionals Knowledge in Treatment of Children Who Are Victims of Sexual Crimes

Date: 27.11.2023 Number of pages: 50

Appendices: 3

Abstract

The purpose of our thesis was to find out if professionals in different kind of professions think they have enough knowledge in the treatment of children who are victims of sexual crimes and how society addresses these children. The central questions of the thesis were: How can professionals inspire trust from children that are victims of sexual crimes? How does professionals in different professions come into contact with children that are victims of sexual crimes? Do professionals feel like they have enough knowledge in handling children that are victims of sexual crimes?

In the theoretical part we describe important consequences, risk factors and characteristics of children who are victims of sexual crimes. We give a description of the grooming phenomenon that occurs online, identify the possible perpetrators, how the treatment of children who are victims of sexual crimes can appear, and finally, we discuss various support services that victims can turn to. We have addressed the subject from the victims' point of view as well as how professionals experience these children who become victims.

We employed a qualitative research method and interviewed professionals who in various ways, come into contact with children as victims of sexual crimes. The survey was conducted by interviewing four professionals each within different professions, this to get a board understanding of the subject. This included a police officer, a social worker, a school welfare officer, and a counsellor who comes into contact with crime victims.

The results of our work indicate that the approach is an important aspect when professionals build trust with children who are victims of sexual crimes. Therefore, the conclusion is that it is very important to inform children and youths about what sexual crimes are, as a solid foundation of understanding can hopefully reduce the occurrence of sexual crimes.

Language: Swedish

Key words: victims of sexual crimes, treatment, children

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Syfte och frågeställning	2
3	Definitioner.....	2
4	Styrdokument som skyddar barn	4
4.1	Strafflagen.....	4
4.2	Barnskyddslagen	4
4.3	Anmälningsskyldighet och barnskyddsanmälan.....	5
4.4	FN:s konvention om barnets rättigheter (eng. United Nations Convention on the Rights of the Child)	6
4.5	Reform av sexualbrottslagen	7
5	Barn som sexualbrottsoffer	7
5.1	Kännetecken	8
5.2	Skadeverkningar	10
5.3	Posttraumatiskt stressyndrom (PTSD).....	11
5.4	Riskfaktorer	12
5.5	Bemötande.....	13
6	Sexuella övergrepp via internet	15
6.1	Gromning på nätet.....	15
6.2	Spridning av material och utpressning	16
7	Förövare.....	17
7.1	Pedofili	18
7.2	Övriga potentiella orsaker till sexualbrott mot barn	19
7.3	Förekomst	20
7.4	Stödtjänster för personer med pedofili	21

8	Förebyggande arbete	22
8.1	Hur vuxna kan prata med barn i förebyggande syfte	23
8.2	Verktyg som vuxna kan ge barn.....	23
9	Stödtjänster	24
9.1	Stödtjänster för offer	25
9.2	Seri-stödcenter	26
10	Undersökningens genomförande.....	26
10.1	Metodval	27
10.2	Urval av respondenter.....	28
10.3	Pilotstudie	28
10.4	Datasekretess och etik	28
10.5	Reliabilitet och validitet	29
10.6	Studiens praktiska genomförande	30
10.7	Analysmetod	30
11	Resultatredovisning	31
11.1	Professionellas kontakt med offren	31
11.1.1	Handledare som kommer i kontakt med brottsoffer	32
11.1.2	Polis.....	32
11.1.3	Skolkurator	33
11.1.4	Socialarbetare.....	34
11.1.5	Sexualbrottsoffren.....	34
11.2	Bemötande av barn som sexualbrottsoffer	35
11.3	Professionellas kunskap i ämnet	37
11.4	Professionellas syn på mängden sexualbrott.....	38
11.4.1	Ett tabubelagt ämne	39
11.5	Skilja på jobb och fritid.....	40

12	Slutdiskussion	42
	Källförteckning.....	47
	Bilagor	52

1 Inledning

Vi har valt att göra vårt examensarbete om sexualbrott mot barn och undersöka hur professionella anser sig ha kunskap om ämnet. Vi anser att sexualbrott mot barn är ett känsloladdat ämne som det borde talas mer öppet om i samhället för att kunna förebygga. Eftersom handlingen som utförs kan ha förödande konsekvenser är det en smärtsam verklighet som omvärlden behöver ha förståelse för och belysa. Tankarna bakom detta arbete är att öka medvetenheten kring ämnet och upplysa blivande professionella, yrkespersoner och förhoppningsvis även privatpersoner.

I statistiken kan man se en ökning av sexualbrott mot barn fastän det inte är ett nytt fenomen. Cirka en femtedel av alla sexualbrott mot barn sker inom familjen och statistiken säger att hälften av sexualbrotten mot barn utförs av en förövare som är bekant med barnet. Detta lämnar självklart spår hos barnet, både psykiska och fysiska vilket vi i vårt arbete kommer beskriva. Eftersom man ser en viss ökning av sexualbrott som sker mot barn kommer vi undersöka hur barns användning av internet har påverkat denna statistik samt hur man kan stöda barn i användningen av internet. Flera ämnen som vi i vårt arbete kommer att undersöka är bland annat begreppet grooming och den psykiska diagnosen pedofili samt innebörden av det. (Brottsförebyggande, u.å.; Seidel, 1991, s. 107; Åklagarmyndigheten, 2022).

Vi kommer att fokusera på professionellas erfarenheter och kunskap kring bemötande av barn som blivit utsatta för sexualbrott. Hur ska barnet kunna finna förtroende i professionella när det är en vuxen som svikit barnet så grovt? Vi tar reda på hur professionella arbetar när ett sexualbrott kommer till deras kännedom, samt viktiga faktorer i det förebyggande arbetet med barn som sexualbrottsoffer. I vår kvalitativa undersökning genomför vi intervjuer med professionella och vi vill höra hur de inom sina olika yrken kommer i kontakt med de drabbade barnen.

2 Syfte och frågeställning

Syftet med vårt examensarbete är att utreda om professionella inom olika yrken anser sig ha tillräcklig kunskap i bemötande av barn som sexualbrottsoffer och hur samhället fångar upp dessa barn. En målsättning med examensarbetet är att minska det tabubelagda kring sexualbrott genom att diskutera problematiken och lyfta upp hur sexualbrott mot barn utspelar sig.

Frågeställningar i vårt examensarbete:

- Hur kan professionella inge förtroende i bemötandet av barn som blivit utsatta för sexualbrott?
- Hur kan professionella inom olika yrken komma i kontakt med barn som sexualbrottsoffer?
- Anser professionella inom olika yrken att de har tillräcklig kunskap i bemötande av barn som sexualbrottsoffer?

3 Definitioner

För att klargöra centrala begrepp i vårt examensarbete följer här några definitioner utgående från Strafflagen kap. 20 (1889/39):

Samlag: "inträngande med könsorgan i en annans kropp eller inträngande i en annans könsorgan eller anus, tagande av en annans könsorgan i sin kropp eller beröring av en annans könsorgan eller anus med könsorgan eller mun". Med sexuell handling menas att en gärning har en sexuell innebörd om man ser till omständigheterna. (Strafflagen 1889/39, kap. 20, §23).

Våldtäkt innebär att någon har samlag med en person som inte deltar frivilligt. Om en person inte har uttryckt sitt medgivande genom tal, beteendemässigt eller på annat tydligt sätt är deltagandet inte frivilligt. Detsamma gäller om hot eller våld har använts för att samlaget ska äga rum. Det räknas också som våldtäkt om samlag sker med en person som inte kan uttrycka sin vilja på grund av till exempel sjukdom, rädsla eller medvetslöshet. För beteckningen *grov våldtäkt* ska brottet som helhet anses grovt och dessutom har brottet exempelvis orsakat stort lidande, innehållit allvarligt våld eller varit extremt förnedrande. (Strafflagen 1889/39, kap. 20, §1–2). *Våldtäkt mot barn* innebär att någon har samlag med ett barn som är under 16 år. Om förövaren är barnets förälder eller någon i jämförande ställning går gränsen vid 18 år. För *grov våldtäkt mot barn* har brottet orsakat stor skada p.g.a. barnets utvecklingsnivå eller förtroendet till förövaren. (Strafflagen 1889/39, kap. 20, §12–13).

Sexuellt övergrepp mot barn innebär att ett barn under 16 år blir utsatt för en annan sexuell handling än våldtäkt eller känner sig tvingad till att utföra en sådan handling så att det är menat att skada barnets utveckling. Även här gäller 18 år ifall förövaren är en förälder eller annan person i jämförande ställning. Kännetecknen för *grovt sexuellt övergrepp mot barn* är desamma som för grov våldtäkt. (Strafflagen 1889/39, kap. 20, §). *Sexuellt utnyttjande av barn* innebär att en våldtäkt mot barn eller ett sexuellt övergrepp mot barn av gärningsomständigheterna anses vara mindre allvarligt, exempelvis p.g.a. ålder och förhållande (Strafflagen 1889/39, kap. 20, §16). *Lockande av barn i sexuella syften* innebär att någon tar kontakt med ett barn under 18 år i avseende att utföra någon av ovannämnda brott eller ta bilder på barnet i sexuellt syfte (Strafflagen 1889/39, kap. 20, §18). Lockande av barn i sexuella syften benämns i vardagligt tal som grooming och kan ske både på och utanför internet (Rädda barnen, u.å.).

Spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn innebär att någon exempelvis tillverkar, erbjuder eller saluför en verklighetstrogen bild som föreställer barn på ett sexuellt sätt. Kännetecknen för *grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn* är exempelvis att barnet är väldigt ungt, bilden är ytterst förnedrande eller att brottet är synnerligen planerat. Även *innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn* är straffbart och innebär

att en person obehörigen har en bild som föreställer barn på sexuellt sätt eller skaffat tillgång till en sådan bild i sin tekniska anordning. I dessa punkter betraktas en person under 18 år som barn. (Strafflagen 1889/39, kap. 20, §19–21).

4 Styrdokument som skyddar barn

Barn vet oftast inte om deras rättigheter och när de blivit offer för ett brott. För att styrka barnets rättigheter finns en rad olika konventioner, förordningar och lagar för att säkerställa att barns rättigheter tas i beaktande. (Åberg, 2021, s. 127–129).

4.1 Strafflagen

Strafflagen 1889/39 styrker barns rättigheter under kap. 20, §9–22. Under §9–22 kan man läsa om vad som är straffbart och vad man kan dömas till om man begår något av dessa brott mot barn. Hur pass hårt straff en förövare döms till beror bland annat på barnets ålder och mognad. (Strafflagen 1889/39, kap. 20, §9–22).

4.2 Barnskyddslagen

Enligt Barnskyddslagen 2007/417 har barn rätt till en trygg uppväxt som stärker barnets utveckling. Syftet med barnskyddslagen är att styrka barnets rättigheter under uppväxten. Det huvudsakliga ansvaret över ett barn ligger på vårdnadshavarna och föräldrarna. Det är vårdnadshavarnas uppgift enligt lagen att se till att barnet får en trygg uppfostran och utveckling. Barnfamiljer kan erbjudas hjälp av olika myndigheter för att stödja barnets uppfostran och utveckling. Om familjen är i behov av det kan myndigheten ge upplysning om barnskyddet. På barnskyddet kan vårdnadshavarna få hjälp i frågor angående barnets fostran. Barnskyddet kan vid behov ordna den service som behövs för att familjen ska fungera. (Barnskyddslagen 2007/417, kap. 1, §1–2).

4.3 Anmälningsskyldighet och barnskyddsanmälan

Anmälningsskyldighet inom barnskyddslagen innebär att om man inom sitt arbete stöter på eller får vetskap om att ett barn har blivit offer för ett brott måste man göra en barnskyddsanmälan. (Åberg, 2021, s. 128). En anmälan kan också bero på andra faktorer, så som brister i barnets vård, att barnet har drogmissbruk, barnet blir utsatt för misshandel, det finns kommunikationsproblem i familjen, ekonomiska problem som leder till att barnets utveckling begränsas, med mera. Barnskyddsanmälan kan göras till närmaste barnskydds-enhet. Om man är osäker på om man ska göra en anmälan eller inte kan man ringa och rådfråga kommunens socialarbetare eller barnskyddet på förhand. Man behöver inte nämna barnets namn eller identitet i det skedet. (Österbottens välfärdsområde, u.å.a).

Vem som helst som känner behovet av att göra en barnskyddsanmälan kan göra det och man kan även välja att göra anmälan anonymt. Om man har anmälningsskyldighet i sitt arbete har däremot vårdnadshavarna till barnet rätt att få veta vem som gjort anmälan. (Österbottens välfärdsområde, u.å.a). Aktörer som är anmälningsskyldiga enligt Åberg (2021, s.129) är bland annat social- och hälsovården, polisväsendet, brottsförklaringsmyndigheten, undervisningsväsendet, räddningsväsendet, folkpensionsanstalten, med flera. Barnskyddsanmälan kan göras genom att gå in till närmaste serviceställe, genom att ringa eller genom att fylla i en blankett. När man gör en anmälan bör orsaken till anmälan nämnas. Även barnets personuppgifter ska tilläggas om man har kännedom om dem. Ifall att barnets vårdnadshavare känner till att en barnskyddsanmälan görs ska det också rapporteras till myndigheten i samband som man gör barnskyddsanmälan. Om det är ett brådskande ärende kan man ringa nödnumret och informera oron. Har man misstankar om att barnet blivit offer för sexuellt utnyttjande eller någon form av misshandel ska man enligt THL (2023) inte informera vårdnadshavare eller barnet på förhand att man kommer göra en barnskyddsanmälan. De professionella som har anmälningsskyldighet är även skyldiga att göra en polisanmälan om brott misstänkts. (THL, 2023a; THL, 2023b; Österbottens välfärdsområde, u.å.a).

4.4 FN:s konvention om barnets rättigheter (eng. United Nations Convention on the Rights of the Child)

Förenta nationernas (FN:s) konvention om barnets rättigheter som också kallas för barnkonventionen är en bestämmelse som gäller i 196 länder och är ett "*rättsligt bindande internationellt avtal*" (UNICEF Sverige, u.å.a). Barnkonventionens innebörd är att barns mänskliga rättigheter ska skyddas och tryggas i alla de länder som har anslutit sig till konventionen. Enligt United Nations Convention on the Rights of the Child (1989) har alla barn sina egna rättigheter som ingen kan ta ifrån dem och ingen kan heller äga ett barn. Att upprätthålla de bestämmelser som står i barnkonventionen är United Nations Children's Fund:s (UNICEF) uppgift. UNICEF är en organisation som jobbar världen över för alla barns rättigheter och det är barnkonventionen som styr deras verksamhet (UNICEF Sverige, u.å.b). Finland undertecknade barnkonventions avtalet år 1991 och ändrade därefter sina egna lagar så att de kunde stämma överens med barnkonventionen (United Nations Convention on the Rights of the Child, 1989; Åberg, 2021, s. 127).

Barnkonventionen består av 54 artiklar som man som deltagande land behöver ta hänsyn till och följa. Under artikel 19 och 34 kan man läsa att alla deltagande länder ska skydda barn specifikt mot alla typer av sexuella övergrepp, sexuellt utnyttjande och sexuella handlingar. Barnet ska också skyddas i frågor som gäller prostitution eller framtagning av pornografiskt material. (United Nations Convention on the Rights of the Child, 1989).

För att få en ännu klarare bild av barns rättigheter när det gäller barnprostitution, barnpornografi och barnhandel gjordes det upp ett tilläggsprotokoll vid sidan om barnkonventionen. Tilläggsprotokollen togs i bruk år 2000 av FN för att få en skarp bild över barnets rättigheter när det är frågan om barnpornografi, barnprostitution och barnhandel. (UNICEF Sverige, u.å.c.).

4.5 Reform av sexualbrottslagen

I samband årsskiftet till 2023 trädde en ny sexualbrottslagstiftning i kraft. Bland annat flyttas fokuset på samtycke mellan parterna som ska ha sexuellt umgänge. Om en person inte kunnat ge sitt samtycke genom hur hen betar sig, med ord, skriftligt eller på annat sätt uttryckt det så är det inte frivilligt. För att det ska räknas som våldtäkt behöver nödvändigtvis inte våld vara inblandat. Reformen stärker offrets rätt till självbestämmande och stärker även offrets position i en eventuell straffprocess. (Justitieministeriet, u.å.).

I och med reformen blev sexualbrott mot barn en mycket strängare lag. Meningen med lagen gällande sexualbrott mot barn är att barnet ska skyddas i högre grad. Med reformen kan inte ett barn ge samtycke till sex eller andra sexuella handlingar. Med andra ord räknas det som våldtäkt mot barn ifall att en person över 18 år har sex med ett barn under 16 år, även fastän barnet gett samtycke. Det finns undantag i vissa situationer, så här säger Justitieministeriet (u.å.) angående att en 18 åring skulle ha sexuellt umgänge med en 15 åring och om det är ett brott, *“nej, om båda deltar utifrån tillräckligt jämlika utgångspunkter. Det får inte vara stor skillnad i parternas mognad och den andras sexuella självbestämmanderätt får inte kränkas”*. (Justitieministeriet, u.å.). I strafflagen 39/1889 kap. 20 §17 står det också att om det inte är stor åldersskillnad mellan barnet och den vuxna och heller inte stor skillnad i mognad betraktas det inte som våldtäkt eller annat övergrepp mot barn om det sexuella umgänget inte kränker barnets sexuella självbestämmanderätt. Den nya reformen skyddar också personer mellan 16 och 18 mer än tidigare och ger den unga mer rättigheter i en eventuell straffprocess (Justitieministeriet, u.å.).

5 Barn som sexualbrottsoffer

De flesta barn som faller offer för sexualbrott är i åldern 13–16 år och ungefär 90% är flickor. Förövaren är i 98% av fallen en man, baserat på gripanden. Mörkertalet för pojkar är dock stort vilket gör det svårt att veta den exakta mängden. Eftersom största delen av förövarna är män ifrågasätter det könsidentiteten hos pojkar, vilket leder till en extra stor

skam. I runt hälften av fallen är förövaren bekant med offret och i ungefär en femtedel av fallen sker övergreppet inom familjen. Skadeverkningarna hos ett barn som fallit offer för sexualbrott är många. Flera av dem håller i sig ända upp i vuxen ålder och kan vara ett stort trauma. Hos barn som blivit utsatta för sexualbrott finns en del kännetecken att vara extra uppmärksam på. (Brottsförebyggande, u.å.; Seidel, 1991, s. 107).

5.1 Kännetecken

Barn berättar sällan självmant om sexuella övergrepp utan agerar ofta som om allt är normalt. Även om händelsen kommer fram på annat sätt berättar barn ogärna om saken och det handlar högst troligt om att människan vill skydda sig själv från sårande och skamliga händelser. Det finns dock kännetecken på att barn varit med om sexuella övergrepp och dessa kan vara viktiga att känna till för såväl professionella som privatpersoner. (Taskinen, 2004, s. 45–46).

Kännetecken på sexuella övergrepp kan vara fysiska observationer som i sin tur delas in i genitala, generella och psykosomatiska symtom. De genitala kännetecknen kan handla om blåmärken och sår kring könsorganet, symtom på könssjukdom eller smärta vid urinerings. Det kan också upptäckas spår av främmande ämnen kring könsorgan och ändtarm eller oförklarliga blödningar. Generella symtom kan vara att barnet har svårigheter att sitta och gå eller får flertal urinvägsinfektioner. Även tecken på att kläderna har varit av eller att de är smutsiga och trasiga kan man vara uppmärksam på. Olika psykosomatiska symtom kan vara tecken på sexuella övergrepp, det kan exempelvis vara svåra ätstörningar, sömnsvårigheter, sängvätning och magknip. Speciellt när det gäller psykosomatiska symtom behöver de vara fler och permanenta för att man ska överväga sexuellt övergrepp eftersom de också kan vara tecken på så mycket annat. Ibland upptäcks sexuella övergrepp i samband med andra undersökningar och det resulterar i en svår situation eftersom föräldrarna söker hjälp för barnet men snart blir anklagade själva. Därför är det i dessa fall viktigt med ett multiprofessionellt team som avgör hur situationen ska hanteras. (Seidel, 1991, s. 140, 147–148; Taskinen, 2004, s. 48–50).

Kännetecken på sexuella övergrepp kan också upptäckas på barnets beteende. Att barnet har ett överdrivet sexuellt beteende, tafsar på andra, tvångsmässigt onanerar eller har ett förförande beteende mot vuxna kan vara kännetecken. Ifall barn spelar på sex, eller till och med återger ett sexuellt övergrepp, i lekar eller teckningar bör man ta det på allvar. Barn är i perioder intresserade av sexualfrågor men man bör vara uppmärksam på ett intensivt intresse i förhållande till barnets ålder. Upprepade frågor om preventivmedel kan vara ett rop på hjälp. Andra generella beteendesymtom kan vara att barnet går tillbaka i utvecklingen, exempelvis genom sängvätning. Barnet kan undvika den ena föräldern, det andra könet, kontakt med vuxna över lag eller beröring. Plötsliga humörsvängningar, inbundenhet och undergivenhet, rastlöshet och depression är andra tecken. Barnet kan isolera sig och leka för sig själv eller lida av tvångsmässiga handlingar. I skolan kan sexuella övergrepp upptäckas genom koncentrationssvårigheter, knapp kontakt med jämnåriga, motvilja till fysiska aktiviteter och till att byta om tillsammans med andra. Hos äldre barn kan asocialt beteende, kriminalitet, hysteriska anfall och drogberoende vara kännetecken på sexuella övergrepp. Andra kännetecken kan vara att barnet rymmer hemifrån, utför självska debeteende eller till och med självmordsförsök. Att barnet känner stort ansvar för familjen och agerar som om hen vore förälder kan vara tecken på sexuella övergrepp inom familjen. I och med att barnet har en hemlighet som inte får avslöjas blir hen mer och mer sluten och drar sig undan sina jämnåriga. (Seidel, 1991, s. 140–141, 148–149; Taskinen, 2004, s. 50–51).

Tecken på sexuella övergrepp mellan förälder och barn kan också upptäckas om man granskar relationerna i familjen. Då sker ofta en klar favorisering av ett barn, vilket i sin tur leder till svartsjuka hos syskonen. Föräldern betar sig ofta som om hen var jämnårig med barnet och blir ofta svartsjuk på andra som vill ha kontakt med barnet. Den andra föräldern blir i dessa situationer i ett konkurrens- och beroendeförhållande till barnet. Svartsjuka uppstår ofta och relationen mellan den andra föräldern och barnet blir sämre. (Seidel, 1991, s. 141–142).

5.2 Skadeverkningar

Människor som utsätts för sexuella övergrepp i barndomen kan få långsiktiga, till och med livslånga, skadeverkningar. Dessa kan delas in i fysiskt-medicinska symtom och psykologiska symtom. De fysiskt-medicinska symtomen kan vara långvariga smärtor i mage och könsorgan som inte har någon annan orsak. Det kan handla om ätstörningar, sömnproblem och mardrömmar eller stark motvilja inför gynekologbesök. De psykologiska symtomen kan vara upprepade psykiatrisk vård, tvångsmässigt sexuellt beteende och eventuellt prostitution. Sexuella problem, sexuella identitetsproblem, missbruk och självmordsförsök är också vanliga skadeverkningar. Personen kan känna rädsla och ångest inför det andra könet och ha svårigheter i kontakten med andra människor. Känsla av värdelöshet och skuld känslor är mycket vanligt. Det är också vanligt att på nytt falla offer för upprepade våldtäkter och våld från sin partner. (Seidel, 1991, s. 111, 142–143).

Det finns ett flertal faktorer som påverkar skadeverkningarnas omfattning. Relationen mellan förövare och offer spelar stor roll eftersom ju starkare känslomässigt band de har desto större blir traumat. Utöver den skam som övergreppet medför förlorar barnet sin tillit samt trygghet till personen och sveket och utnyttjandet blir större. En annan påverkande faktor är ifall barnet har någon att prata med om det inträffade. Ofta hotar förövaren barnet med att hen inte får berätta för någon vilket gör att barnet sällan vågar prata med någon. Om barnet vågar berätta för någon, är omgivningens reaktioner en annan betydande faktor. Skadeverkningarna blir större om barnets berättelse inte blir trodd. Barnet behöver få höra av andra vuxna att alla vuxna människor inte är förövare. Rättsprocesserna tar ofta lång tid och är något som kan drabba barnet negativt. Det leder till stor oro hos barnet att inte veta hurdan utgång processen får och den långa väntetiden kan leda till uppgivenhet. En annan betydande faktor är hur länge övergreppen försiggår. Det råder delade meningar om ifall barnets ålder vid händelsen också har en betydande roll för skadeverkningarna. Enligt forskning kring barns utveckling klarar barn påfrestningar sämre i vissa perioder, exempelvis är puberteten en känslig period. En sista faktor som påverkar skadeverkningarna är brutaliteten i övergreppet. (Quarles van Ufford, 2023, s. 38; Seidel, 1991, s. 136–137).

5.3 Posttraumatiskt stressyndrom (PTSD)

Att vara med om ett sexualbrott kan vara en väldigt traumatiserande händelse. Ett trauma är en skada som kan vara både psykologiskt och medicinsk. När man är offer för ett sexualbrott är det psykiska trauman som uppstår. Ett trauma kan uppstå till exempel när en person är livrädd, rädd för någon annans skull eller rädd för att man ska fara allvarligt illa. Hur pass rädd man var när händelsen ägde rum är det som har betydelse för om det blir ett trauma eller inte. Symtom på trauma hos barn kan vara att hen får minnesbilder från händelsen, undviker att göra roliga aktiviteter, får mardrömmar, har svårt att koncentrera sig, sömnsvårigheter, undviker att prata om händelsen eller saker som kan påminna om händelsen, yngre barn kan utspela traumat i lekar, barnet kan få vredesutbrott, med mera. (Lingåker, 2017, s. 56–57; Lyberg, 2022, s. 37, 39–40).

Om symptomen har pågått en längre tid brukar det övergå till posttraumatiskt stressyndrom som även kallas för PTSD. PTSD är en diagnos som personer som genomgått ett trauma kan lida av. Minnesbilder av den traumatiska händelsen fortsätter dyka upp och kommer oväntat, man kan känna samma känslor som när traumat ägde rum och det kan skapa ångestattacker och stress i kroppen. Detta kan hålla i sig i flera år utan någon förbättring. När man har PTSD är det som att kroppen hela tiden är redo för att springa eller för att slåss. Man kan reagera starkt på ljud och för rörelse som sker runt om sig vilket leder till att kroppen tror att det är en hotfull situation. (Lyberg, 2022, s. 40–41).

Lyberg (2022, s. 45) beskriver att PTSD ofta kopplas ihop med skam för den som upplever PTSD. Att känna skam över att man inte agerade på ett visst sätt eller skam över hur man agerade. Att omgivningen också ifrågasätter hur man hamnade i situationen eller ställer frågor om varför man inte gjorde eller reagerade på ett annat sätt i den traumatiserade händelsen hjälper inte individen heller att slippa känna skamkänslorna. Skammen kan vara ett skäl till att man inte söker hjälp för sin PTSD eller överhuvudtaget talar om den. (Lyberg, 2022, s. 45–46).

PTSD är en diagnos som det går att få hjälp för att behandla (Lyberg, 2022, s. 41). Enligt SBU (2019) behöver barn och unga med PTSD få behandling och hjälp för diagnosen eftersom PTSD nästan aldrig går över av sig själv när ett barn eller en ung person har haft det en längre tid. Kognitiv beteendeterapi (KBT) är en behandlingsform som har visat sig vara positiv när man vill behandla PTSD. (SBU, 2019). Det centrala i KBT är att bryta de problem och tankesätt en klient har genom övningar som hen kan göra i den egna vardagen. Med KBT vill man ge klienten verktyg som gör att hen självständigt kan utvecklas och hjälpa sig själv. (Öst, 2010, s. 11). Barn som har blivit offer för sexuella övergrepp kan ta del av traumafokuserad KBT behandling som enligt Öst (2010, s. 236) är den effektivaste behandlingen just till dessa typ av offer.

När ett barn genomgår en KBT behandling är det viktigt att den professionella tar ner det på barnets nivå, med andra ord undviker svåra begrepp och ord som kan vara oförståeliga för ett barn eller en ung person. Barnet behöver kunna förstå varför man gör behandlingen och vad det innebär. Ett yngre barn har ofta sämre koncentrationsförmåga och orkar inte lika länge som en äldre person vilket man också måste ta hänsyn till när man behandlar barn med KBT. Att ha kortare sessioner med ett barn gör att hen kan koncentrera sig bättre på uppgiften. (Öst, 2010, s. 13–15).

5.4 Riskfaktorer

Det finns en rad faktorer som anses kunna öka risken för att barn utsätts för sexuella övergrepp. Riskfaktorerna är ganska allmänna och bör inte tas alltför bokstavligt men i kombination med varandra är de viktiga att känna till för exempelvis det förebyggande arbetet. Mamman i familjen har en viktig roll, ifall hon är exempelvis socialt isolerad, deprimerad eller lider av missbruk kan det vara riskfaktorer för barnet. Det har också visat sig att barn till en mor som blivit utsatt för övergrepp i barndomen har större risk att själva utsättas. Även pappan har en viktig roll där stor auktoritet, svartsjuka, arbetslöshet och långvarig sjukdom har visat sig påverka barnets utsatthet. Att växa upp med bara en biologisk förälder, särskilt endast pappan, kan också påverka. Dålig familjebakgrund där

närhet, ömhet och tillsyn saknas är en faktor. (Seidel, 1991, s. 106, 150; Svedin & Banck, 2002, s. 102–107, 111, 137).

Förövare söker ofta offer som är sårbara och behövande vilket gör att dåligt självförtroende, dåligt socialt nätverk och dåligt engagemang i skola och fritid är riskfaktorer. Att föräldrarna genomgår en skilsmässa kan också vara en faktor eftersom barn då ofta känner sig sårbara och utsatta. Barn som blir utsatta för sexuella övergrepp kan vara rädda för bestraffning, har ofta svårt att säga nej och söker ömhet och tillit hos vuxna men får det sällan besvarat. Barn med funktionsnedsättning har visat sig vara en riskgrupp på grund av att de ofta har en ökad sårbarhet, anknytningsproblem till föräldrarna och svårigheter att förmedla behov. Även om mörkertalet för pojkar är stort så talar statistiken för att det är vanligare att flickor blir utsatta för sexuella övergrepp och vanligast är åren precis före puberteten när barnet just har börjat utvecklas men fortfarande har svårt att skydda sig. Sexuella övergrepp i sig är en riskfaktor för att vara med om fler övergrepp. Det är också en risk att personen som blivit utsatt kommer att utsätta andra personer för övergrepp. (Seidel, 1991, s. 106, 150; Svedin & Banck, 2002, s. 102–107, 111, 137).

5.5 Bemötande

Efter att ett sexualbrott mot ett barn har skett har yrkespersoner en viktig roll i barnets liv. Barnet behöver få känna trygghet i sin vardag och känna att hen kan lita på någon vuxen. Ett sätt som man kan skapa trygghet i ett barns vardag är att skapa rutiner. En rutin kan skapas genom att barnet får en egen stödperson eller annan vuxen person som följer med hen under dagen i skolan, förskolan eller annan dagverksamhet. Genom att barnet får en egen vuxen som följer med hen under dagen får barnet möjligheten att fråga frågor när som helst de dyker upp. (Lingåker, 2017, s. 47, 51, 52).

När ett barn har valt att berätta om ett sexualbrott har den vuxna en viktig roll i detta läge eftersom barnet har valt att öppna upp sig och ge förtroende till just den vuxna personen.

Ibland kan det vara svårt att veta hur man ska reagera och ställa rätt följdfrågor till barnet och vi kommer därför ta upp konkreta tips på vad man kan tänka på enligt Lingåker (2017, s. 52). Först och främst ska man inte visa utåt vad man känner inombords, visa inte åt barnet hur du som vuxen känner för det hen berättar. Visa i stället intresse för det barnet berättar, visa att du lyssnar och att du bryr dig. Avbryt inte barnet i hens berättelse utan låt barnet prata klart. För att göra det lättare för barnet att förstå samtalet ska den vuxna undvika att använda för svåra ord, använd lätta ord för att minska på missförstånd. Efter att samtalet har ägt rum ska även den vuxna dokumentera det som barnet har berättat och skriva ner tidpunkten när det blivit sagt. Den professionella har anmälningskyldighet, vilket gick att läsa om i kapitel 4.3. Den professionella måste alltså föra ärendet vidare till socialtjänster och polisen. (Lingåker, 2017, s. 47–49, 51–52).

Barnet kan känna skuld för det som har hänt och beskylla sig själv för händelsen. Den professionella har som uppgift att betona att offret inte är ansvarig för det som förövaren har gjort. Ta det som barnet berättar på största allvar och förminska inget som sägs, om barnet inte blir trott när hen berättar kan det som tidigare nämnts leda till att skadeverkningarna bli värre. När det handlar om dessa känsliga brott mot barn är det viktigt för den professionella att inte ställa ledande frågor eller förhöra barnet, att förhöra barnet är polisens uppgift. Andra professionella ska endast ställa öppna frågor och lyssna på det som sägs. (Brottsoffejouren, u.å.d; Seidel, 1991, s. 136–137).

Både före och efter att barnet har berättat om övergreppet kan hen be den vuxna att hålla det hemligt och inte berätta det för någon. Anmälningskyldigheten gör att detta inte är möjligt vilket man kan försöka förklara för barnet så gott det går. För att förstärka trygghetskänslan för barnet kan man också förklara att vad som än händer kommer du som professionell finnas där för barnet. (Lingåker, 2017, s. 47–49 & 51).

Flera olika myndigheter och yrkespersoner kan komma i kontakt med ett barn i olika skeden när ett sexualbrott har kommit tillkänna. Skolor, daghem, dagverksamheter och andra myndigheter som kommer i kontakt med barn och ungdomar har som tidigare nämnts

anmälningsskyldighet. Dessa myndigheter kan vara de som kommer allra först i kontakt med ett barn som varit illa. Därefter kommer socialtjänsten, polisen, sjukvården och åklagare in i bilden. Gott samarbete mellan olika myndigheter är en förutsättning för att kunna göra skillnad. Till socialtjänstens uppgift hör att ta reda på hur stort behovet är av stöd och hjälp till offret samt hans omgivande personer. Sjukvårdens uppgift är att ta reda på de fysiska skadorna som kan finnas och vid behov behandla dessa skador. Polisen samt åklagarens uppgift är att kartlägga om eller hur ett brott har skett, till deras uppgift hör också att försöka hitta förövaren i brottet. (Lingåker, 2017, s. 28; Svedin & Banck, 2002, s. 119, 159–160).

6 Sexuella övergrepp via internet

Statistiken visar en tydlig ökning av sexualbrott mot barn som sker i Finland även om sexualbrott inte är ett nytt fenomen i samhället. Mörkertalet är fortfarande stort över hur många sexualbrott som äger rum i Finland trots att det i dagens samhälle finns en större sannolikhet att förövaren blir fast tack vare nutida teknik. I samband med den nya teknikens samhälle är det då också fler barn och unga som rör sig på sociala medier. (Brottsförebyggande, u.å.). Barn har egna telefoner och kan vara uppkopplade dygnet runt på internet vilket betyder att föräldrarna har mindre koll på vad barnen gör på sociala medier. Med andra ord blir konsekvenserna att barn lättare kan bli utnyttjade av myndiga personer som söker ett sexuellt tillfredsställande av barn. (Brottsofferjouren, u.å.). Förövaren kan ta kontakt via olika spelsajter där det finns chattfunktioner samt andra sociala plattformar där man kan chatta, skicka bilder och prata med varandra. (Åklagarmyndigheten, 2022).

6.1 Gromning på nätet

När en myndig person tar kontakt med ett barn via nätet i sexuellt syfte kallas fenomenet på svenska för "*gromning på nätet*". Med hjälp av internet kan gromaren (förövaren) skapa en falsk bild av sig själv och utge sig för att vara någon annan. Gromaren kan till exempel

utge sig vara i samma ålder som offret och på detta sätt bygga en mer förtroendefull relation med barnet. Gromaren kan lura barnet till att bestämma träff och då utföra ett sexuellt övergrepp eller våldtäkt på barnet. Om gromaren lyckas bygga en god relation till barnet ger detta förövaren chansen att enklare komma undan med brottet eftersom det är mindre risk att barnet berättar för någon. (Brottsofferjouren, u.å.a)

Vem som helst kan falla offer för sexualbrott på nätet och gromningsförsök men det finns vissa riskgrupper som beskrivs i kapitel 5.4. Flickor löper dubbelt så stor risk att råka ut för gromningsförsök på nätet än vad pojkar löper risk för. Ett försök till sexuellt umgänge med barn, gromningsförsök, är straffbart. (Brottsofferjouren, u.å.a).

6.2 Spridning av material och utpressning

Att dela, inneha, köpa och sprida nakenbilder på barn och annat barnpornografiskt material är alltid ett brott och straffbart. (Strafflagen, 1889/39, kap 20 §19–21). Även fast man skulle ha tillstånd av de berörda personerna och barnet i fråga så är att sprida sexuella bilder på barn ändå ett brott i Finland (Polisen, u.å.b). Förövaren kan försöka få barnet att klä av sig framför kameran, utföra sexuella handlingar på film eller skicka lättklädda bilder. (Justitieministeriet, 2011; Polisen, u.å.a).

I början av kontakten mellan barnet och förövaren blir offret ofta överöst med smickrande kommentarer och komplimanger, detta för att den vuxna ska vinna förtroende och skapa en relation med barnet. När relationen har byggts upp kan förövaren börja fråga efter sexuella bilder och annat sexuellt material. (Brottsofferjouren, u.å.a). I det skedet när förövare väl har fått nakenbilder av barnet övergår smickrandet och komplimangerna ofta till utpressning och hot. Den vuxna mannen eller kvinnan som fått sexuellt material skickat till sig av ett barn kan börja utpressa och kräva att barnet skickar mer material. Offren blir utpressade till att skicka fler bilder, att utföra sexuella handlingar med förövaren och även pressade till att skicka pengar (Europol, s. 17–18, 2017). Om barnet inte gör som den vuxna säger eller inte vill fortsätta kontakten med den vuxna kan barnet få hot om att personen

kommer sprida nakenbilderna vidare till bekanta och obekanta. Det utsatta barnet kan i denna situation känna skam vilket leder till att barnet inte vågar berätta det till någon eller göra en brottsanmälan. Barnet kan ha okunskap om ämnet och inte förstå vem det är som gjort fel, med andra ord att det förövaren gör är ett brott. (Polisen, u.å.a). I värsta fall kan utpressningen bli så grov och smärtsam för barnet att hen väljer att avsluta sitt liv (Eidensten, 2018, s.41).

Enligt Europols rapport från 2017 blir 84% av de flickor som skickat sexuellt material utsatt för utpressning i ett senare skede. Procenten för pojkarna är betydligt mindre och ligger på 53%. Pojkarna blir oftast utpressade på pengar medan flickorna blir utpressade på att skicka mer sexuellt material. (Europol, s. 17–18, 2017).

Europol (2021) har listat fem punkter hur man ska gå till väga om man blir offer för utpressning på material eller pengar.

- Skicka inget mer material och skicka inga pengar
- Berätta för någon vuxen du har förtroende för, du är inte ensam
- Spara material och bevis, radera ingenting
- Avbryt kontakten med förövaren och blockera personen
- Ta kontakt med polisen

7 Förövare

En vanlig syn i samhället är att alla som begår sexualbrott mot barn är pedofiler och att pedofiler valt det själva. Sanningen är att pedofili är en sexuell läggning man inte själv bestämmer över och man behöver inte vara pedofil för att begå sexuella övergrepp mot barn. Pedofili är dock den största riskfaktorn för sexualbrott mot barn och jämfört med andra brott är bakgrunden sällan missbruk och kriminalitet. Pedofili är starkt kopplat till övergrepp vilket gör det skambelagt och jobbigt att tala om. Det är ändå viktigt att skapa förståelse kring begreppet och vilka andra möjliga anledningar det kan finnas till sexuella övergrepp mot barn. (Bäsén & Långström, 2006, s. 180, 194).

7.1 Pedofili

Pedofili är en sexuell läggning där personen känner sexuell dragning till barn som ännu inte är könsmogna. Ofta handlar det om barn i åldern 3-12 år. Namnet pedofili kommer från grekiskans "paidos" som betyder barn och "philia" som betyder kärlek. Hebefili står för sexuell dragning till barn i tidig pubertet och efebofilii för dragning till unga i senare puberteten. Gemensamt för alla begrepp är att det gäller sexuell attraktion till personer under 16 år. Pedofili kan också delas upp i fixerad pedofili, vilket innebär endast sexuell dragning till barn och regredierad pedofili som innebär också attraktion till vuxna. Det är svårt att veta exakt hur många i samhället som har läggningen pedofili men det uppskattas till under en procent av befolkningen. I en amerikansk studie fick collegestudenter frågan om de skulle begå sexuella övergrepp mot barn om det var garanterat att de inte skulle bli upptäckta. 4% av kvinnorna och 7% av männen svarade ja på frågan. Det kom också fram att 5-6% av männen har haft sexfantasier om barn. Även om fantasier inte förverkligas så ökar det risken för brott. (Bäsén & Långström, 2006, s. 179–180, 188).

Enligt DSM-IV-TR som är en amerikansk psykiatrisk diagnosmanual finns en rad kriterier för pedofili. Personen ska ha upprepade sexuella fantasier, impulser eller beteende gällande barn. Det ska ha pågått i minst sex månader och personen ska vara minst 16 år och attraherad av ett barn som är minst fem år yngre än sig själv. Personen ska antingen ha handlat efter dessa fantasier eller så ska de orsaka problem i personens relationer. Vissa pedofiler utsätter bara barnen som sexobjekt medan andra kan tycka om barn även icke-sexuellt. När de utsätter barnen är de bra på att koppla bort empatin, även om de annars har en god empatisk förmåga. (Bäsén & Långström, 2006, s. 188–190, 193).

Den sexuella läggningen pedofili är inget brott i sig, så länge personen inte lever ut sexualiteten. Pedofilen kan inte rå för att hen har en sådan läggning men personen har ansvar att inte göra någon illa p.g.a. det. Det finns pedofiler som aldrig lever ut sin sexualitet eftersom de vet att det är fel. Ofta är psykisk ohälsa och missbruk i samband med pedofili

riskfaktorer för att leva ut sexualiteten. Forskning kring pedofili är dålig och är mestadels baserad på de som dömts för sexuella övergrepp mot barn, vilket blir fel eftersom sexualbrott mot barn inte alltid grundar sig i pedofili. Dessutom vill pedofiler sällan ge sig till känna vilket försvårar forskningen. Pedofiler har ofta lägst status av de intagna i fängelser, men det prioriteras inte heller att hjälpa pedofiler. (Bäsén & Långström, 2006, s. 180–181, 190, 200).

7.2 Övriga potentiella orsaker till sexualbrott mot barn

Som tidigare nämnt finns det fler orsaker än pedofili som kan ligga bakom sexualbrott mot barn. Det kan exempelvis vara en psykisk funktionsnedsättning, psykisk ohälsa eller missbruk som gör att personen använder barn som ersättare för en vuxen person. (Bäsén & Långström, 2006, s. 180).

Finkelhor kom 1984 ut med en modell där fyra faktorer måste uppfyllas för att en person ska begå ett sexuellt övergrepp mot barn. Förövaren ska känna ett känslomässigt utbyte med barn där hen känner sig jämlik i relationen. Detta har försökt förklarats på olika sätt, bland annat med att förövaren är på samma känslomässiga utvecklingsnivå som ett barn eller att förövaren vill dominera barnet. Den andra faktorn är att förövaren ska känna en sexuell dragning till barn, vilket har försökt förklarats genom avvikande sexualitet och psykologiska faktorer. Den tredje faktorn innebär att förövaren har svårt att utveckla en djup och långvarig relation till en vuxen person och har förklarats genom att förövaren därför lever ut sin sexualitet på barn. Den sista faktorn är brister i psykologiska spärrar och har förklarats med situationer som skulle tänkas vara risker för sexuella övergrepp, exempelvis arbetslöshet, eller individualpsykologiska orsaker som dålig impuls kontroll. (Svedin & Banck, 2002, s. 82–84).

Det finns en del riskfaktorer för att en person ska begå sexuella övergrepp mot barn. Dessa ska inte tas bokstavligen men i kombination med varandra kan de utgöra en riskfaktor. Några exempel är om personen själv har blivit utsatt för sexuella övergrepp, har blivit lämnad av

föräldrarna under lång tid eller är socialt isolerad. Om föräldrarna agerat som om de inte ville ha personen när hen var barn, de saknar empati eller har haft ett översexualiserat beteende kan också påverka. Det sociala nätverket som exempelvis att vara utan vänner eller ha vänner som är involverade i kriminalitet är riskfaktorer. Ifall samhället inte tar avstånd från sexualisering av barn kan det också öka risken. (Svedin & Banck, 2002, s. 88).

Personer som begår sexuella övergrepp mot barn har ofta svårt att se sitt vuxna ansvar och hittar anledningar att avsäga sig det. Det finns en rad argument som särskilt pedofiler brukar kunna försvara sitt handlande med. Ett av dem är att alla barn inte får yttre symtom och beteendeförändring av övergreppet. Ett annat är att barn njuter av sex med vuxna och själva söker närhet. Det kan dock motsägas med att barn varken intellektuellt eller kognitivt förstår innebörden av sex med en vuxen och även om barnet är intresserat av sex betyder inte det på något sätt att hen måste ha sex med en vuxen. Pedofiler kan också anse att det är samhället som fördömer händelsen, men sanningen är att de flesta övergrepp inte kommer fram vilket betyder att samhället oftast inte har med saken att göra. (Bäsén & Långström, 2006, s. 196). Förövare använder sig ofta av kognitiva förvrängningar för att ursäkt sitt beteende. Det kan exempelvis vara att förövaren tänker sig vara i en kärleksrelation med barnet för att slippa skuld känslor, slippa förstå hur barnet egentligen känner och för att kunna begå nya övergrepp. Förövare har ofta svårt att känna empati för barnet och detta gör det svårt att ändra de kognitiva förvrängningarna, samtidigt som förvrängningarna gör det svårt att känna empati. (Svedin & Banck, 2002, s. 93–96).

7.3 Förekomst

När det gäller sexualbrott mot barn är ofta förövaren bekant med barnet sedan innan. I olika studier har man kommit fram till att i endast 15-30% av fallen är förövaren obekant. En stor del av brotten kommer aldrig till kännedom på grund av dess känslighet och ju bättre förövare och offer känner varandra desto mer sällan upptäcks dem. Detta grundar sig antagligen i lojalitet, skam, skuld och omgivningens reaktioner. Enligt undersökningar begås de flesta sexuella övergrepp av män, endast omkring 2 % begås av kvinnor. De flesta sexuella övergrepp pågår under en längre tid och bara en tredjedel uppskattas vara

engångshändelse. Den vanligaste typen av sexuella övergrepp är smekningar, medan våldtäkter är ovanligare men blir desto mer omtalade. Av personer som dömts för sexuella övergrepp är återfallsrisken för nya sexualbrott mindre än att personen ska begå ett icke-sexuellt våldsbrott. (Brottsförebyggande, u.å.; Bäsén & Långström, 2006, s. 189–190, 192, 194).

Som nämnt är det vanligare att sexuella övergrepp begås mot ett barn förövaren känner, men det finns fortfarande fall där offer och förövare är främmande för varandra. Då är det vanligt att förövaren söker sig till platser där barn finns. Det kan vara exempelvis lekplatser, simhallar eller i vissa fall tar förövaren anställning inom till exempel småbarnspedagogiken. I en undersökning kring hur övergreppen mot barn planeras och genomförs kom man fram till att förövaren ofta väljer ett sårbart barn som inte berättar om övergreppet. Förövaren är till en början snäll mot barnet och inger förtroende. Sedan förs diskussioner och icke-sexuella handlingar sakta in på sexuella teman. Detta sker ofta så långsamt att barnet knappt märker av förändringen. Vuxna inger ofta auktoritet och förtroende vilket gör att barnet ser handlingarna som normala och tillåtna. Ofta förstår inte barnet att handlingen är fel förrän den avslöjas och skuld känslor gör att det sällan behövs övertalning eller hot om tystnad. I de fall där det behövs är det psykiska våldet betydligt vanligare än det fysiska. (Bäsén & Långström, 2009, s. 192; Svedin & Banck, 2002, s. 85–86).

7.4 Stödtjänster för personer med pedofili

Det finns få stödtjänster för personer som känner en sexuell dragning till barn. Det är svårt att hitta personer som vill stödja ett sådant arbete, mycket med tanke på dess problematiska innebörd. På Mielenterveystalo erbjuder Barnens skydd och Nettivihje i samarbete med Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikt och Brottspåföljdsmyndigheten ett egenvårdsprogram för personer med sexuell dragning till barn. Programmet ska hjälpa personen att lära sig leva med sin sexualitet utan att agera på den. Personen får arbeta med metoder för självreglering. Det är uppdelat i tre delar där personen först får information, sedan verktyg och till sist stöd inför framtiden. (Mielenterveystalo, u.å.). Projektet SeriE är ett samarbete mellan Sexpo och Finlands stiftelse och tillhandahåller

förebyggande stödtjänster för personer som känner en sexuell dragning till barn. Dit kan till exempel personer som inte begått något brott eller personer som behöver ytterligare stöd efter dombeslut vända sig och få professionell rådgivning. (Taivalola, 21.7.2022). Även Seritatyö finns för att stödja personer som exempelvis har en historia av sexuella övergrepp eller är rädda att begå sexuella övergrepp över lag. (Seritatyö, u.å.).

8 Förebyggande arbete

Förebyggande arbete innebär att man försöker förhindra att brott äger rum. Som de beskriver i Svedin & Banck (2002, s. 285) är förebyggande arbete ett arbetssätt att "*ligga ett steg före*". Personer som man arbetar i förebyggande syfte med och försöker komma åt är föräldrar, barn, förövare, potentiella förövare, organisationer och personal som kommer i kontakt med barn och unga. När ett barn blir offer finns det många olika faktorer som spelar roll om hur pass bra hen kan hantera det. Eftersom det är vuxna som ansvarar över barnens välfärd och att de skyddas är det då vuxna som också ska ge stöd och verktyg för att bygga upp barns kunskap om deras rättigheter och även bygga upp deras självkänsla. (Svedin & Banck, 2002, s. 285; Åberg, 2021, s.147).

Förebyggande kan ske på primärnivå och sekundärnivå. Exempel på primärnivå kan vara utbildningar för personal inom skolväsendet, föräldrautbildning och informationstillfällen åt barn som går i skola eller på daghem. Sekundärnivå är däremot när man jobbar med individer i utsatta situationer eller riskgrupper. Man jobbar med personer som eventuellt redan har begått ett brott eller med personer som blivit utsatta för ett brott, man arbetar med personerna för att minska på risken att brotten ska ske igen. (Svedin & Banck, 2002, s. 286).

8.1 Hur vuxna kan prata med barn i förebyggande syfte

Barn behöver känna trygghet för att våga berätta. Om ett barn tror att hen kommer bli utskälld av den vuxna eller få andra konsekvenser kommer barnet troligen inte våga berätta. Till exempel ett barn som blir i onödigt stor grad kontrollerad över hur hen använder internet kommer ha det svårt att berätta för den vuxna när något är fel. (Åberg, 2021, s.147). Att förbjuda användningen av internet kan fungera för yngre barn men kommer troligen inte fungera för alltid. När en förälder förbjuder något betyder detta inte att barn håller sig undan det de har förbjudit. I stället kan det resultera i att när barn blivit utsatta för något brott att de inte vågar berätta eftersom de har brutit föräldrarnas regler. För att barn ska våga prata med vuxna om vad som händer i deras liv behöver vuxna först och främst göra det klart för barnet att man inte kommer bli arg eller ge en utskällning när barnet berättar. För att få barns förtroende behöver man förtydliga att de inte gjort något fel om de till exempel fått eller skickat en nakenbild. (Eidensten, 2018, s. 45).

8.2 Verktyg som vuxna kan ge barn

När unga rör sig på nätet och chattar med okända personer kan man lära ut till barnen att det skulle vara bra om de berättar åt en förälder eller annan förtroendefull vuxen att de har kontakt med någon över nätet. Ett konkret tips är att lära ut åt barnen att i alla fall berätta för personen som hen chattar med att en förälder eller annan förtroendefull vuxen är medveten om kontakten de har via nätet. (Eidensten, 2018, s. 44).

Som nämndes i inledningen till detta kapitel behöver barn få verktyg om hur de kan agera i situationer som de stöter på i livet och det är de vuxna som ska ge dem verktyg att använda. Hur pass stora skadadeverkningar ett barn får efter att ha blivit offer för ett brott kan bero bland annat på hens självkänsla. Desto bättre självkänsla ett barn har desto sannolikare är det att hen klarar sig igenom upplevelsen som brottsoffer. Ett barn med god självkänsla kan ha lättare för att känna igen hotfulla situationer och därefter ta sig ett beslut om att lämna den hotfulla situationen. Med en bra självkänsla kan man ha lättare för att sätta sina egna gränser och säga nej. (Eidensten, 2018, s. 44; Åberg, 2021, s. 146).

I Vehkalahti (2008) kan man läsa om hur ett barns självkänsla kan stärkas på flera olika sätt, bland annat genom att uppmärksamma och se barnet. Konkreta saker man kan göra för att uppmärksamma är exempelvis att hälsa på barnet, se barnet i ögonen, ta sig tiden att prata med barnet och låta barnet berätta utan att avbryta. Ett verktyg man kan använda sig av enligt Vehkalahti (2008, s.14) när man vill höra och uppmärksamma barnet är sagotering. Sagotering går ut på att barnet får berätta en berättelse som den professionella eller den vuxna personen skriver ner och antecknar vartefter att barnet berättar. När barnet har berättat klart läser den professionella upp berättelsen. Det viktiga i sagotering är att det är barnets berättelse, vilket innebär att den vuxna inte ändrar på berättelsen och rättar heller inte till formuleringar i texten utan att bli tillfrågad av barnet att göra det. Det är viktigt att barnet har fått berätta sin berättelse så som hen vill berätta den. Det får barnet att känna att sin berättelse är viktig eftersom en vuxen har lyssnat på den och skrivit ner den. Om barnet vill får hen göra ändringar med hjälp av den vuxna i sin berättelse men då att det viktigt att det kommer från barnet och att det är barnet som vill ändra något. (Vehkalahti, 2008, s. 9, 14).

Vuxna behöver visa uppmärksamhet till barn eftersom barn behöver få känna sig sedda av personer som är viktiga för dem. Att barn får visa att de är duktiga på något är också en viktig del i deras utveckling av självkänslan. Detta kan ske i form av ett sånguppträdande i skolan, danssuppvisning i hobbyverksamheten, i en idrottstävling, etc. Även blyga barn behöver bli sedda fastän dom inte visar det lika väl som de högljudda barnen. Alla barn behöver få visa deras talanger och känna personlig uppmärksamhet för att bygga en stark självkänsla. (Vehkalahti, 2008, s. 19).

9 Stödtjänster

När ett barn har blivit offer för ett brott är det nödvändigt att hen får stöd och hjälp efteråt, med andra ord att barnet inte blir själv med sina tankar. Vilken typ av stöd och hur mycket stöd barnet behöver är individuellt. Ibland kan barnet behöva mycket stöd och terapi och

ibland kan det räcka med att någon bara lyssnar på det barnet har att säga. (Åberg, 2021, s. 151).

9.1 Stödtjänster för offer

Det finns många olika tjänster där ett offer kan söka hjälp. Offret har rätt till stöd och polisen i Finland har som skyldighet att berätta till offret om stödtjänster. (Polisen, u.å.c). Brottsofferjouren erbjuder avgiftsfritt stöd och hjälp till offer och närstående genom hela straffprocessen och även före en straffprocess har dragit i gång. Deras verksamhet finns i hela Finland och har 31 serviceställen där ett av serviceställena finns i Vasa. (Brottsofferjouren, u.å.c). Brottsofferjourens stödtjänster finansieras bland annat av brottsofferavgiften. Brottsofferavgiften är en avgift som brottsutövaren gör sig skyldig till att betala när hen utför ett brott som står skrivet i strafflagen. (Brottsofferjouren, u.å.b).

För barn eller andra unga som känner att de vill ringa eller chatta med någon finns bland annat Mannerheims barnskyddsförbund som ordnar telefon- och chatttjänster för barn och unga. Man får vara anonym när man tar kontakt med förbundet och deras tjänster är också avgiftsfria. Man kan ringa och prata om vad som helst och samtalen är konfidentiella. Personerna som svarar är frivilliga till arbetet och är över 25 år gamla. Vill man prata svenska ska man ringa på numret 0800 96 116 och man kan nå dem från måndagar till onsdagar mellan kl. 14-17 samt torsdagar mellan kl. 17-20. Vill man prata finska kan man ringa på numret 116 111. Man kan nå dem vardagar mellan kl. 14-20 och på helger mellan kl. 17-20. (Mannerheims barnskyddsförbund, u.å.).

För ungdomar i Vasa kan man söka sig till bland annat ungdomsstationen Klaara. Till Klaara behöver man ingen remiss, man kan ringa och göra en tidsbokning, göra en tidsbokning via nätet eller så kan man besöka servicestället mellan kl. 9-11 på vardagar. På Österbottens välfärdsområdes hemsida kan man läsa att Klaara erbjuder avgiftsfritt stöd för ungdomar som lider av psykisk ohälsa, rusmedelsproblematik eller beroende. Stöd kan ske i form av

bland annat samtal, handledning och rådgivning. Stationen är till för ungdomar som är mellan 13 och 24 år gamla. (Österbottens välfärdsområde, u.å.b).

Är man ungdom mellan 13-29 år gammal kan man ta kontakt med den svenskspråkiga chattfunktionen Ärligt talat. Där kan man chatta med psykologer och andra professionella om man har något man funderar över eller som tynger en. Chatttjänsten är avgiftsfri och deras tjänst är öppen alla vardagar mellan kl. 9-12 och mellan kl. 19-22. Chattfunktionen hittas på deras hemsida. (Ärligt talat, u.å.).

9.2 Seri-stödcenter

För offret som blivit utsatt för någon form av sexuellt våld kan söka sig till ett Seri-stödcenter. I Finland finns det 16 Seri-stödcenter i olika städer, ett av serviceställena finns i Vasa vid centralsjukhuset. Efter att man blivit utsatt för ett sexualbrott ska man så snabbt som möjligt söka sig till stödcentret utan att duscha eller byta kläder. Har man hunnit byta om kan man ta med sig de otvättade kläderna man hade på sig under övergreppet. På plats görs det en undersökning i form av blodprover, urinprover, rättskemiska samt rättsmedicinska prover. Man kan få akut p-piller eller andra mediciner vid behov. Alla Seri-undersökningar är avgiftsfria och stödcentret är öppet dygnet runt. Stödcentret kan man söka sig till om man blivit utsatt för någon form av sexuellt våld även fastän man inte gjort en brottsanmälan, man ska söka sig till stödcentret inom en månad efter att incidenten har ägt rum och tjänsten är till för alla över 16 år. (HUS, u.å.; THL, 2023c; Österbottens välfärdsområde, u.å.c).

10 Undersökningens genomförande

I detta avsnitt kommer det redogöras för hur vår undersökning genomfördes. Redovisningen kommer bestå av motivering till metodval, urval av respondenter,

datainsamlingsmetod samt vikten av sekretess och anonymitet. Studiens genomförande och analysmetod av intervjuerna kommer även redovisas.

10.1 Metodval

Vi har valt att tillämpa en kvalitativ metod i vår undersökning eftersom det bäst motsvarar våra frågeställningar. I en kvalitativ undersökning vill forskaren sätta sig in i den undersöktes situation för att på så sätt skaffa sig en djupare förståelse för ett fenomen. Forskaren ska både kunna förstå den undersöktes situation och kunna förklara fenomenet. Denna typ av undersökningsmetod påverkas ofta i någon mån av forskaren. Det finns några saker som är viktiga att tänka på vid en sådan undersökning för att återgivningen ska ske så bra som möjligt. Fysisk närhet, som att träffas ansikte mot ansikte, är en viktig faktor för att undersökningen ska löpa bra. Också den sociala närheten är viktig för att inge förtroende i relationen. Forskaren behöver ge en korrekt återgivning av vad som sagts och kunna vara objektiv. Deskriptiva beskrivningar behövs ibland för att kunna förstå situationen och direkta citat är bra för att förmedla den bästa förståelsen. (Holme & Solvang, 1997, s. 92–93).

För att veta vilken typ av kvalitativ undersökningsmetod som skulle passa oss bäst behövs vi ännu en gång beakta våra frågeställningar och vårt syfte. Vi kom fram till att intervjuer skulle passa oss bäst, vilket också är den vanligaste typen av kvalitativ datainsamlingsmetod. En intervju ska inte bestå av frågeformulär som följs till punkt och pricka eftersom man inte vill att forskaren ska styra för mycket. Man vill i stället att undersökningsspersonen ska styra intervjun, men inom vissa ramar. Därför är en halvstrukturerad intervju ett bra sätt, där forskaren har en manual som vägledning. Under intervjuens gång kan det också dyka upp nya frågor man vill undersöka, och det behöver forskaren ta hänsyn till. I vår undersökning har vi valt att tillämpa en halvstrukturerad intervju. (Holme & Solvang, 1997, s. 100–101).

10.2 Urval av respondenter

Eftersom vi i vårt examensarbete har valt att fokusera på kunskapen om och samhällets agerande kring sexualbrott mot barn har vi valt professionella som våra respondenter. För att få en så bred bild som möjligt, med professionella med så mycket olika kunskap som möjligt, har vi valt personer från flera olika yrken. Vi sökte respondenter som kunde tänkas komma i kontakt med sexualbrottsoffer i olika skeden efter det inträffade. Eftersom vi inte visste vilka personer som stött på sexualbrott mot barn i sitt yrke hörde vi oss runt bland flertalet personer innan vi hittade ett lämpligt antal med den erfarenheten. Vi har intervjuat en polis, en skolkurator, en socialarbetare och en handledare som kommer i kontakt med brottsoffer.

10.3 Pilotstudie

Innan vi påbörjade intervjuerna utförde vi en typ av pilotstudie där vi sände ut intervjufrågorna till två personer. Eftersom vi i vår undersökning intervjuar professionella som har en del kunskap inom området kunde vi inte få svar på frågorna i pilotstudien, men vi kunde få bekräftat att frågorna var välformulerade och lättförståeliga.

10.4 Datasekretess och etik

Inom all forskning där man studerar människor och samhälle finns etiska dilemman och det finns därför en del etiska gränser för att skydda undersökningsrespondentens integritet. Integritet handlar om rätten att självständigt få fatta beslut och skyldigheten att andra respekterar den. Respondenterna får inte luras att delta, utan ska själva få bestämma vilken information hen vill förmedla. Forskning kan leda till en utsatt situation för respondenten och forskaren behöver se till att det inte händer genom att skydda respondentens fysiska och psykiska integritet. Ingen ska kunna lista ut vem som har uttalat sig i forskningen. Under forskningens gång är fullständighet viktigt, vilket innebär att det respondenten berättar redovisas så exakt som möjligt. Forskaren ska kunna garantera diskretion vid behandling av

material som respondenten är rädd om. Kravet på anonymitet, konfidentialitet och tystnadsplikt är stor. Det är viktigt att respondenten har samtyckt frivilligt till forskningen och hen har rätt att få veta till exempel vilken information som kommer att användas och hur. Det är också viktigt att som forskare komma ihåg att all forskning påverkar respondenterna på något sätt. Det kan hända att forskaren skapar falska förväntningar hos respondenten eller startar upp reaktioner som hen inte sedan kan följa upp. Forskaren behöver ta hänsyn till hur information kan påverka respondenten och hens närstående. En grundläggande sak att minnas genom forskningen är respekten för medmänniskor. (Holme & Solvang, 1997, s. 32, 334–335).

Under våra intervjuer berättade vi noga för våra undersökningsrespondenter vad undersökningen gick ut på och att allt utgick från deras frivillighet att dela med sig. Före intervjun skrev respondenten och vi forskare på en informations- och samtyckesblankett där det redogjordes för vad forskningen gick ut på och garantin på anonymitet, konfidentialitet och tystnadsplikt. Vi garanterade att de kommer förbli anonyma och att vi inte kommer att dela någon information som kan röja deras identitet. Vi frågade våra respondenter om det var okej att spela in samtalet, och berättade att vi kommer att förstöra allt material när det inte längre behövs.

10.5 Reliabilitet och validitet

Reliabilitet handlar om hur ett instrument ger pålitlig information och validitet om hur en variabel mäter det den är tänkt att mäta. Detta är mer aktuellt inom kvantitativa forskningsmetoder, eftersom man då söker en representativitet, och mindre inom de kvalitativa forskningsmetoderna, eftersom man då söker en förståelse för olika faktorer. Det som däremot är viktigt vad gäller respondenter inom kvalitativa forskningsmetoder är att få en så nyanserad bild som möjligt med respondenter från olika sociala förhållanden. Vad gäller validitet inom kvalitativa metoder är den ofta hög, eftersom forskaren har närmare kontakt med respondenterna och dessutom styr ofta respondenterna sin medverkan själv. Det som ställer till det i kvalitativa forskningsmetoder är att forskaren kan missuppfatta signaler eller orsaker och inte vet hur passiv eller aktiv hen ska vara för att få

fram så bra information som möjligt. Ett sätt att mäta validitet i en kvalitativ undersökning är därför tillförlitlighet där de som studeras bekräftar att forskaren har uppfattat situationen rätt. Ett sätt att få en högre reliabilitet är att forskaren beskriver forskningsprocessen noggrant så att andra kan granska den. Under en intervju, som vi genomför, kan relationen mellan forskare och respondent vara problematisk, eftersom respondenten kanske handlar som hen tror att forskaren förväntar sig. Forskarens fördomar och för-förståelse ger också en grund till hur hen kommer att uppfatta olika situationer i undersökningen. Som forskare behöver man ha god självkänedom och förmåga att sätta sig in i respondentens situation. Man behöver inge förtroende och se till att man inte påverkar den man intervjuar, vilket är näst intill omöjligt. Det går inte att göra något åt dessa saker, men det är viktigt att forskaren är väl medveten om dem. (Holme & Solvang, 1997, s. 94–95).

10.6 Studiens praktiska genomförande

I och med att undersökningen skulle påbörjas skickade vi runt en förfrågan om deltagande till ett flertal professionella som på olika sätt kommer i kontakt med barn som sexualbrottsoffer. Vi fick svar av fyra personer inom olika yrken som kunde ställa upp som respondenter. På förhand skickade vi ut ett infobrev (bilaga 1), en samtyckesblankett (bilaga 2) samt våra intervjufrågor (bilaga 3) som de fick läsa igenom. När vi träffade respondenterna frågade vi om det var okej att vi spelade in intervjun. Alla respondenter godkände inspelningen och förstod att vi kommer förstöra allt material för att respondenterna ska förbli anonyma.

10.7 Analysmetod

Dataanalys innebär ordnande och organiserande av det insamlade undersökningsmaterialet för att komma fram till ett resultat. I en kvalitativ analys plockar man ut det väsentliga ur materialet och försöker se eventuella mönster. Vid dataanalys kan man använda särskilda riktlinjer eller anvisningar men det är inget krav så länge resultatet

redovisas rättvist och utgående från syftet. Alla kvalitativa undersökningar är unika vilket gör att ingen analys blir den andra helt lik. Enligt Kvale finns fem huvudmetoder för kvalitativ analys, och vi kommer att använda oss av metoden kategorisering. Det innebär att man delar in textmassan i kategorier, enligt analys av likheter och skillnader. Efter att vi hade transkriberat alla intervjuer delade vi in svaren i kategorier och sållade bort oväsentligt material. Därefter jämförde vi alla respondenters svar med varandra och letade likheter samt skillnader. (Fejes & Thornberg, 2019, s. 35–37).

11 Resultatredovisning

I detta kapitel kommer vi presentera våra undersökningssvar som vi samlat ihop kvalitativt från fyra respondenter. Sammanlagt har vi ställt åtta intervjufrågor och slagit ihop de till fem underrubriker. Utöver intervjufrågorna har vi även ställt följdfrågor till respondenterna för att få en större helhet. Respondenterna är professionella som på olika sätt kommer i kontakt med barn som är sexualbrottsoffer. Professionella som deltagit i vår undersökning har yrkesbenämningarna polis, skolkurator, socialarbetare och handledare som kommer i kontakt med brottsoffer. För att säkerställa anonymiteten hos respondenterna har vi valt att benämna våra respondenter med endast yrkestitel och inte nämna på vilken arbetsplats respondenten jobbar. Detta resulterar i att man inte får en lika tydlig bild av deras roll i processen vilket vi är medvetna om. För att läsaren ska få en tydligare och mer omfattande bild av intervju svaren har vi tagit med citat som respondenterna har sagt, där citaten är markerade med citattecken och kursiv stil.

11.1 Professionellas kontakt med offren

Professionella inom många olika yrken kan komma i kontakt med barn som sexualbrottsoffer. Vi var nyfikna på i vilka situationer detta kan ske, i vilket skede av händelsen och vilken roll de olika professionella har.

11.1.1 Handledare som kommer i kontakt med brottsoffer

Handledaren berättar att hen kommer i kontakt med sexualbrottsoffer via många olika vägar, bland annat via olika samarbetspartners som Seri-centret eller via polisen, olika chattar, lärare, hälsovårdare och kuratorer. Ibland tar klienter eller hens föräldrar direkt kontakt. Ibland tvingas handledaren själv anmäla på grund av anmälningsplikten om ett sexualbrott mot en person under 18 år kommer till hens kännedom. Hen kan hjälpa barn och unga i rättsprocessen, informera om hur det går till ifall man anmäler förövaren och följa med och anmäla. Handledaren kan följa med på polisförhör, rättegång, söka jurister, bygga upp nätverk och visa var stöd finns att få. Hen ger inte själv samtalsstöd utan söker andra som kan stöda. När det handlar om yngre barn ges ofta stödet till föräldrarna medan vid tonåringar ges stödet direkt till offret.

Bland handledarens klientantal är en stor del sexualbrottsoffer, och hen bedömer att det varje vecka kommer någon ny, dock inte alla barn. Handledaren kan träffa offer i olika skeden efter att händelsen inträffat. Det kan vara i skedet då barnet funderar kring vad ett sexualbrott är, om det är ett sexualbrott som inträffat eller i skedet då barnet funderar om hen ska anmäla eller inte. Det kan vara då polisförhör ska påbörjas och barnet behöver stöd och hjälp. De flesta klienterna kommer från polisen och då är barnet oftast i skedet att brottet just blivit anmält och händelsen inträffat för någon månad eller några veckor sedan. Ibland tar personer kontakt i vuxen ålder och inser att de vill anmäla ett sexualbrott från barndomen för att få det bearbetat. Då är det ofta försent eftersom preskriptionstiden är 10 år och efter flera år finns sällan bevis kvar och minnet kan vara otillförlitligt.

11.1.2 Polis

Även polisen berättar att sexualbrottsoffer kommer till dem från olika ställen. Ibland kommer barnet tillsammans med sina föräldrar för att föräldrarna gjort en brottsanmälan och ibland kommer barnet via en socialarbetare som konsulterar dem. Barnen kan också komma till dem via hälsovården, skolhälsovården, småbarnspedagogiken eller läkare. Ibland ringer de från centralsjukhuset och polisen far dit på plats. Polisen har svårt att säga

hur ofta hen träffar på sexualbrott i arbetet men det är i alla fall ingenting som kommer till dem dagligen. I majoriteten av fallen träffar polisen barnet runt en vecka efter att sexualbrottet har skett. Det kan dock komma till polisens kännedom både direkt efter att barnet berättat vad hen blivit utsatt för eller efter att det gått väldigt lång tid och personen minns vad hen blev utsatt för i barndomen. Polisen som har deltagit i vår undersökning arbetar som utredare och om brottet kommer direkt till hens kännedom gör hen först en brottsanmälan. Om det kommer till ordningssidans kännedom först så är det dem som gör anmälan, vilken sedan flyttas till utredningssidan. Vid en akut situation far barnet på seriundersökning till sjukhuset för att säkra bevis. Då planeras ett första förhör, och ifall det ska förhöras samma dag. Polisen beskriver sin roll i processen som att göra upp förundersökningsplanen och till stora delar verkställa den själv med stöd.

11.1.3 Skolkurator

Skolkuratoren berättar att sexualbrott mot barn är något som sällan kommit fram i hens arbete. Det kan finnas misstankar och funderingar, som till exempel självskadebeteende eller ett översexualiserande beteende, men endast en liten procent kommer fram. Enda sättet hen kan få reda på detta är om en elev själv berättar det, men på grund av sin känsliga karaktär är det ingenting man bara kan fråga om. Skolkuratoren nämner att trots det lilla hen har märkt av, heter det statistiskt sätt att ett par per klass är utnyttjade. Skolkuratoren kan träffa dessa barn egentligen i vilket skede som helst, men baserat på erfarenhet har det oftast varit ett par år efter incidenten. Skolkuratorns roll i processen är självklart att göra en brottsanmälan enligt anmälningsskyldigheten och på så sätt lämnar hen över det mesta till polisen. Skolkuratoren brukar också erbjuda sig att följa med till polisen om eleven vill det. Därefter är allt upp till vad eleven vill, eftersom kuratorstjänsten bygger på elevens frivillighet. Skolkuratoren säger att hen gärna fortsätter träffa eleven och finns på så sätt med från början och under hela processen.

“Statistiskt sätt heter det ett par per klass som är utnyttjade.”

11.1.4 Socialarbetare

Socialarbetaren arbetar med placerade barn som blivit utsatta för brott och kommer på så sätt i kontakt med barn som sexualbrottsoffer. Hen fattar begränsnings- och placeringsbeslut, vilket innebär beslut för att trygga barnets vardag och umgänge samt beslut om var det ska bo. Hen ser också till att familjen eller andra personer som står barnet nära får den hjälp och stöd de behöver, men har inte hand om vardagen i praktiken. Socialarbetaren beskriver sexualbrott mot barn som huvudinnehållet i sitt arbete och skulle uppskatta att hen kommer i kontakt med det nästan varje vecka. Socialarbetaren menar att yngre barn sällan förstår vad de har varit med om, men när de i tonåren börjar fundera kring sin sexualitet, inser de att vissa saker som hände i barndomen inte var okej. Detta hör antagligen ihop med utvecklingsfaserna, men gör också att många sexualbrott kommer fram först flera år efter händelsen. Detta gör det svårt för polisen att utreda. Socialarbetaren påpekar dock att det även sker hos tonåringar och ifall det hänt inom de närmaste veckorna görs en seri-undersökning.

11.1.5 Sexualbrottsoffren

Efter att vi läst om statistiken kring sexualbrottsoffer och om vilka riskgrupper det finns, var vi nyfikna på att höra av våra respondenter om de har märkt av riskgrupper eller kännetecken hos offren. Alla respondenter är enade om att det är vanligast att flickor blir utsatta, särskilt i tonåren. Där nämns bekräftelsebehov och en vilja att vara till lags och svårigheter att säga ifrån som möjliga riskfaktorer. Bland småbarnen är det kanske mindre skillnad mellan könen. Alla nämner också att självklart även pojkar är offer, och att det har visat sig ännu mer skamligt bland dem och att de ofta mår ännu sämre. På tal om riskfaktorer att utsättas för sexualbrott nämns även barn på barnhem som en utsatt grupp.

“För pojkar är det ännu mer skamligt och de mår ännu sämre av de här sexualbrotten.”

Vi funderade även kring om sexualbrott oftare sker inom familjen eller av någon helt utomstående och alla våra respondenter är enade om att det ofta är någon som barnet vet vem är. Flera respondenter nämner till exempel att det bland yngre barn enligt deras magkänsla är vanligare med övergrepp i familjekretsen medan bland tonåringar vanligare med kompisar eller andra bekanta. Sociala medier nämndes som en möjlig riskfaktor till att det sker fler sexualbrott av utomstående hos ungdomar. Det nämndes även att ungefär 50% av förövarna är pedofiler, medan den andra hälften då ofta sker inom familjen.

11.2 Bemötande av barn som sexualbrottsoffer

En av våra frågeställningar som genomsyrar arbetet handlar om hur professionella kan inge förtroende i bemötandet av barn som sexualbrottsoffer. Vi har tidigare i arbetet tagit upp vikten av att bemöta barnen på rätt sätt och ville nu höra vad våra undersökningsrespondenter hade för arbetssätt och metoder som de använder sig av.

För att inge förtroende betonar alla våra respondenter att man inte ska gå direkt på ämnet utan först prata om andra saker med barnet. Det är viktigt att barnet känner tillit till den professionella för att hen ska våga berätta. Flera av respondenterna betonar också vikten av att "gå ner på barnets nivå" för att hen inte ska känna sig överkörd. Samtidigt som det är viktigt att inge förtroende är det också viktigt att hålla sig neutral och objektiv och låta barnet berätta sin historia utan att som professionell tolka in annat i den. Flera av våra respondenter nämner också vikten av att inte försköna det inträffade utan bekräfta att man hört och förstått vad barnet säger. Det är viktigt att vara lyhörd och läsa av situationen för att veta vad som är lägligt att fråga av barnet. Småbarn kanske inte alltid inser att de varit med om ett brott och har svårt att sätta ord på det de varit med om. Polisen påpekade att som professionell använda de ord som offret använder och att man inte introducerar nya ord i samtalet. Handledaren försöker också förmedla till unga klienter att man ofta ångrar sig i vuxen ålder om man inte anmälde eller i alla fall försökte anmäla när man blev utsatt för ett sexualbrott. Det är ofta i vuxen ålder som man märker att något lämnat obearbetat och man mår dåligt över det.

“Barn använder snippa och en tonåring fitta, då ska inte jag använda vagina som första ord.”

“Att man i alla fall har försökt anmäla brukar nog ändå hjälpa jättemycket.”

Eftersom våra undersökningsrespondenters yrken, och därmed arbetsuppgifter, skiljer sig åt finns därmed skillnader i arbetssätt. Eftersom polisen arbetar med att utreda dessa brott är det viktigt för hen att inte visa egna känslor och inte reagera för starkt på händelsen. Hen betonar att ställa korta, enkla och öppna frågor. Polisen berättar även att dockor och olika känslkort kan användas som hjälpmedel inom vissa yrkesgrupper, med tanken att hjälpa barnet berätta om händelsen. Polisen menar att detta förstör deras förhör eftersom barns minne är så lätt att påverka. Även de andra respondenterna tänker på liknande sätt som polisen, trots deras annorlunda yrkesroll.

“Dockor och kort är tabu i polisförhör och har de använt sådant på dagis, till exempel om barnet kanske inte kan uttrycka sig så visar de på kort eller dockor vad det var som hände, och då har de förstört vårt förhör redan.”

Handledaren och socialarbetaren betonar att berätta om skam och skuldskänslor för den utsatta eftersom detta är väldigt vanliga känslor. De betonar också vikten av att informera och att lära barn och unga om gränssättning och rätten att alltid säga nej. Handledaren nämner att det kan finnas de yrkespersoner som saknar kunnande i hur man bemöter dessa barn på ett professionellt sätt. Det kan räcka med att den professionella uttrycker sig på ett klumpigt sätt så kan barnet känna skam och upplever att skulden ligger på dem. Socialarbetaren berättar även om att barns självkänsla och självförtroende har en stor betydelse för om de blir utsatta för sexualbrott. Ett barn vars självkänsla är låg har ett större bekräftelsebehov än ett barn som har en god självkänsla. Detta kan resultera i att barnet

känner ett behov av att svara på första meddelandet av förövaren som ger komplimanger och smicker.

“Om det är någon som säger positiva saker så skickar man mer bilder och kanske ångrar sig sedan.”

Som vi nämnde i kapitlet om barn som sexualbrottsoffer kan det finnas kännetecken på att ett barn har blivit utsatt för sexualbrott, och det ville vi höra våra respondenters funderingar kring. Eftersom polisens roll är att utreda sexualbrott mot barn berättar hen att det är förbjudet att tolka tecken hos barnet i den situationen, eftersom förhörssituationen i sig är så ny och obekvämt för barnet. Resterande respondenter tog alla upp olika tecken på illamående, så som självskadebeteende, ätstörning eller ångest. Också beteende som ändrar drastiskt, till exempel dålig koncentration, utåtagerande och rädslor kan vara tecken. Andra tecken kan vara barn som ännu inte nått puberteten och börjar klä sig utmanande, närma sig vuxna eller äldre på ett opassande sätt. Även yngre barn som ritar, pratar eller leker lekar med fokus på sexuella delar av kroppen kan vara tecken. Alla respondenter är dock noga med att påpeka att dessa tecken på illamående kan vara ett tecken på sexualbrott likaväl som något annat.

11.3 Professionellas kunskap i ämnet

Vi var intresserade av att veta hur våra respondenter fått sin kunskap om sexualbrott mot barn och vad det eventuellt har erbjudits för utbildning eller möjlighet till kurser. Enligt alla respondenter är deras kunskap i området en blandning från flera olika ställen. Alla menar att man lär sig mest via erfarenhet och att man aldrig någonsin blir fullärd inom området. Eftersom detta område intresserar våra respondenter har de alla också lärt sig mycket genom att själv specialiserat sig och läst böcker, artiklar och annan media. Alla nämner också att de blivit erbjudna olika skolningar och fortbildningar där de lärt sig mycket, exempelvis polisen som gick en ettårig utbildning specifikt för området. Socialarbetaren nämner att eftersom hen utbildat sig i utvecklingspsykologi har hen lärt sig mycket om

barns utveckling och därmed vad man kan anta höra till och vad som anses avvikande i utvecklingen. Handledaren nämner också att hen lärt sig mycket genom tidigare arbete inom barnskydd och som frivillig stödperson.

“Det är något som alltid har legat i mitt intresse och som jag har läst på mycket om i mina studier när jag studerade.”

11.4 Professionellas syn på mängden sexualbrott

Som vi har nämnt kort i inledningen av detta arbete syns en ökning av sexualbrott i statistiken de senaste åren, vilket vi såklart blev nyfikna på. Den ständiga frågan när denna typ av statistik ökar är alltid om antalet brott faktiskt har ökat, risken att bli fast som ökat eller om det är anmälningarna och medvetenheten kring ämnet som har ökat. Detta nämner också våra respondenter, och flera tror att tröskeln att anmäla har blivit lägre. Våra respondenter tar upp internet som en påverkande faktor och lagändringen inför framtiden. En respondent menar att vi pratar mer om det i samhället idag, där exempelvis Metoo-rörelsen nog haft en stor påverkan.

I och med att majoriteten av alla idag har tillgång till dator och telefon menar våra respondenter att grooming ökar och det är lättare för förövarna att få kontakt med sina offer. Plattformar som Tiktok och Snapchat har visat sig vara vanliga och enkla sätt för förövaren att få kontakt med barn och begära nakenbilder. Ofta utger personen sig för att också vara barn även om hen i själva verket är vuxen. Förövaren litar ofta blint på att hen inte lämnar spår efter sig.

“Man är nyfiken, allt kring sex är spännande, lätt hamnar man på villovägar.”

Det som ofta förekommer med sociala medier som brottsorsak är innehav av material som ibland också skickas vidare eller används som utpressning. Detta har inte varit möjligt tidigare och är därför en självklar orsak till ökning menar respondenterna. Respondenterna menar att förövaren ofta hittar de barn som har ett behov av bekräftelse, dålig självkänsla, svårt med gränssättning och att säga nej. Flera av respondenterna menar att det är oroande att så mycket av de sociala färdigheterna sker via internet idag, vilket gör det extra viktigt att diskutera egna och andras gränser i ett tillräckligt tidigt skede med barn. Både för att barnen inte ska utsättas och så att de lär sig inför ungdomen vad som är rätt och fel att göra på internet. Det är inte helt ovanligt att ungdomar begår sådana brott mot andra ungdomar, exempelvis via datingappar eller bilder som tagits under ett parförhållande som sedan sprids när förhållandet tar slut. Respondenterna betonar att ansvaret alltid ligger på förövaren och hur viktigt det är att samhället hjälper till att informera och agera. En av dem nämner också att man ju egentligen vill komma åt förövarna, men eftersom det är så svårt, får man försöka skydda offren istället.

”Tyvärr är det dessa ungdomar som haft mycket skit i barndomen som hamnar ut för det här. Det är ju de som redan är utsatta som förövarna har lättare att hitta.”

Alla respondenter är överens om att den nya lagen kring samtycke kommer att inverka positivt på problematiken kring sexualbrott mot barn, men att man brukar prata om 10 år innan man faktiskt kan se vad en ny lag åstadkommit. Dessutom är rättsprocesserna långsamma och egentligen är det först när domen kommit som man faktiskt ser svart på vitt om lagen har påverkat. En av respondenterna tror att antalet anmälningar kommer att öka men är tveksam till om mängden dömda kommer att öka. Respondenterna menar dock oberoende att det är bra med en ny lag och viktigt att bredda samhällets syn på sexualbrott.

11.4.1 Ett tabubelagt ämne

Vi anser att sexualbrott mot barn är ett tabubelagt ämne i samhället och vi är nyfikna på att höra om det är något våra respondenter märker av i sitt arbete, och ifall det är något

som försvårar processen. Våra respondenter menar att deras jobb är att tala om dessa svåra saker och att de därför inte upplever ämnet särskilt tabubelagt i arbetet. Däremot menar de att det tabubelagda syns mer inom familjen där föräldrarna kan ha svårt med faktumet att deras barn har blivit utsatt. Det nämns också att föräldrarna kan ha lättare att möta de professionella eftersom de är så rakt på sak och ärliga. En av respondenterna betonar ännu en gång hur viktigt det är att informera barn och unga om sexualbrott för att de ska förstå att det inte är något att skämmas över och ingen som skuldbelägger dem. Polisförhör är ofta väldigt krävande där händelsen dras upp på nytt eftersom detaljfrågor om övergreppet ställs, och det är därför viktigt att barnet förstår att det är helt rätt det den gör. En av respondenterna menar också att tonåren är en särskilt jobbig tid då den unga ofta skyller på sig själv oberoende vad för hemska saker hen har utsatts för. Det tas även upp att stödtjänster där den utsatta får vara anonym är viktiga.

En anledning till att det kanske inte upplevs så tabubelagt i arbetet menar socialarbetaren är för att barnet sällan vill diskutera händelsen fram och tillbaka, utan det sker oftast bara under polisförhör. Resterande stödtjänster består oftast av att diskutera barnets mående och stödja hen i att hitta resurser att gå vidare efter övergreppet. En av respondenterna tar också upp hur viktigt det är att förebygga att sexualbrott sker och hur personer med diagnosen pedofili skulle behöva sorgearbete eftersom de aldrig får uttrycka sitt sexuella intresse. Detta är väldigt tabubelagt och det finns få stödtjänster för dessa personer.

11.5 Skilja på jobb och fritid

Eftersom sexualbrott mot barn är ett tufft ämne att jobba med var vi nyfikna på hur våra respondenter balanserar jobb och fritid med betoning på hur man inte tar med jobbet hem. Vi valde att ta med denna fråga eftersom vi tror att det är något som väldigt många nyanställda inom olika yrken kan ha det kämpigt med. Därför kan det vara intressant att höra hur professionella tacklar det tuffa jobbet men ändå känner att de kan få vila från sitt arbete.

Alla respondenter anser att det först och främst är något man blir van vid ju mer man jobbar med det och att det med tiden går lättare att stänga av känslorna när man kommer hem. Alla respondenter är också överens om att planera en ordentlig och meningsfull fritid, att man gör saker där man behöver fokusera i stunden. En av respondenterna nämner att vinterbad kan vara ett bra sätt att koppla bort och fokusera i nuet. Alla respondenterna håller med om att såklart finns det de gånger när vissa fall kryper under skinnet. Socialarbetaren betonar också att ett arbete med dessa saker påverkar ens egna världsbild. Att arbeta med barn som sexualbrottsoffer gör att man eventuellt inte tänker på samma sätt som en förälder som inte är insatt i ämnet. Man kanske inte publicerar vilka bilder som helst på sina barn och man kan ha en ångest över när egna barn kommer upp i åldern då de börjar vistas på sociala plattformar. Detta är en ångest som kanske inte alla föräldrar har eftersom de inte har erfarenhet av det som professionella får se inom detta yrke. Skolkuratorn tycker att som professionell är det viktigt att ha en tydlig gräns för hur mycket man engagerar sig i klienten, och att engagera sig till max kan vara bra, men att man också måste tänka på hur man som människa ska orka i längden.

“Vissa fall kryper under skinnet, såklart påverkas jag, jag har ju empati.”

Två av respondenterna tar även upp att personligheten spelar roll för hur bra man hanterar att stänga av tankarna efter att arbetsdagen är slut. Vissa människor är bättre på att stänga av och inte fortsätta grubbla över saker och ting. En faktor som tre av respondenterna nämnde var att ha en bra arbetshandledning där man kan diskutera och ventilera ut.

“Man orkar inte jobba med det här om man inte tar hand om sig själv på fritiden.”

12 Slutdiskussion

I detta kapitel kommer vi att sammanfatta vårt arbete och sammankoppla vår undersökning med den teoretiska delen. Vi kommer även att kritiskt granska vår undersökning och diskutera eventuell vidare forskning.

Syftet med vårt arbete var att utreda om professionella inom olika yrken anser sig ha tillräcklig kunskap i bemötande av barn som sexualbrottsoffer samt hur samhället fångar upp dessa barn. Vi ville undersöka detta känsloladdade ämne och ta reda på hur olika professionella kommer i kontakt med sexualbrottsoffer samt deras roll i processen. Tankarna bakom detta arbete var att vi ville öka medvetenheten kring ämnet och upplysa bland annat blivande professionella.

Något som intresserade oss när vi skrev den teoretiska delen var vilka som befinner sig i riskgrupp för att bli offer och att det framför allt är flickor. Som nämns i resultatredovisningen under rubriken 12.1.5 är respondenterna enade om att framför allt flickor är utsatta men att även pojkar är offer. Ett intressant påstående i undersökningen är att det för pojkar är ännu mer skamligt och att de pojkar som blir utsatta ofta mår ännu sämre. I inledningen till kapitel 5 har vi nämnt en möjlig orsak till det stora mörkertalet hos pojkar. Den möjliga orsaken är att eftersom förövaren oftast är en man leder det till att pojkarna ifrågasätter sin könsidentitet.

Några intressanta riskfaktorer som både kommit upp i den teoretiska delen samt i undersökningen är att ett barns självkänsla och självförtroende spelar stor roll gällande risken att bli utsatt för ett sexualbrott eller inte. Ett barn med en svag självkänsla kan ha ett behov av att svara på första meddelandet av förövaren eftersom det ger barnet bekräftelse, medan ett barn med en god självkänsla kan reagera när något inte står rätt till. Med andra ord, barn som av olika anledningar redan är sårbara, befinner sig i riskgruppen att utsättas för sexualbrott. Ett annat kännetecken för barn i riskgrupp är de som har svårt att säga nej och svårt med gränssättning. I kapitel 5.1 tar vi upp olika kännetecken som kan

ses hos barn som utsatts för sexualbrott, både fysiska, psykiska och beteendemässiga. Dessa tog även våra respondenter upp, men med betoning på att detta också är symptom på psykisk ohälsa och inte behöver innebära att ett sexualbrott har begåtts.

När vi påbörjade vårt examensarbete läste vi mycket artiklar om hur sexualbrott mot barn är ett ökande fenomen och det var där som vårt intresse för ämnet tog sin start. Internet är en bidragande faktor till att man kan se en ökning av sexualbrott även fastän man inte vet om det faktiskt är sexualbrotten som ökat eller risken att bli fast som ökat. Eftersom alla i dagens läge enkelt kan koppla upp sig till internet är detta något som kan leda till en ökning både av själva brotten och spåren man lämnar efter sig. Fenomenet grooming, där man ibland utger sig för att vara någon annan, utgör i dagens läge en stor orsak till sexualbrott. Något som kom upp i undersökningen var att även tröskeln att anmäla har blivit lägre, vilket respondenterna kan tänka sig har kopplingar till Metoo-rörelsen.

Den första frågeställningen handlade om hur professionella kan inge förtroende i bemötandet av barn som blivit utsatta för sexualbrott. I kapitel 5.5 och 8.1 påpekar vi att bemötandet av sexualbrottsoffer är en viktig del för att föregå ett bra klientkap vilket vi i vår kvalitativa undersökning också fått svar på. Att man som professionell tar barnet på största allvar, bekräftar det som sägs men utan att leda in barnet på något som hen inte har sagt, där ett bra sätt är att exempelvis ställa öppna frågor. Att komma ihåg när man möter ett barn som blivit utsatt för ett sexualbrott är att det är polisens jobb att förhöra barnet, som professionell möter man bara modigt barnet utan att ställa för specifika frågor. Som professionell kan man möta ett offer som känner mycket skuld och skam, då är det betydelsefullt att man påpekar att ansvaret ligger på den som utfört brottet, alltså på förövaren. Som vi fick fram både i vår intervju och i vår teoretiska del är det viktigt att inte använda för svåra ord. Som professionell använder man de ord som offret använder och introducerar inte nya ord. Vi kan konstatera att våra respondenters svar stämmer väl överens med det vi har skrivit om i den teoretiska delen kring bemötande.

Vår andra frågeställning handlade om hur professionella inom olika yrken kan komma i kontakt med barn som sexualbrottsoffer. I vår undersökning kom vi fram till att alla våra respondenter på ett eller annat sätt kommit i kontakt med offren, samt att deras roll i processen kan se väldigt olika ut. Som vi tog upp i kapitel 5.5 är ofta personal i skolan de första som kommer i kontakt med offren, däribland skolkuratoren. I kapitel 4.3 nämnde vi att bland annat skolkuratoren har skyldighet att göra en barnskyddsanmälan och den anmälan skickas sedan vidare till en socialarbetare, däribland en av våra respondenter. Om brott misstänks är dessa personer också skyldiga att göra brottsanmälan till polisen, som en av våra respondenter representerar. Vid brottsmisstanke kan offret få stöd och rådgivning av handledaren, som är vår sista respondent. Som det redogjordes i resultatredovisningen så kan våra respondenter komma i kontakt med offren via olika vägar, men detta var exempel på ett led av professionella som möter sexualbrottsoffer.

Våra respondenter berättade att de träffar barnen i olika skeden efter att brottet har skett, där dessa händelser ibland kommer fram först flera år senare. Detta kan, som vi nämnde i tidigare stycke, bero till stor del på skam och skuld. Det var också därför vi var nyfikna på hur våra respondenter såg på det tabubelagda som finns i samhället kring sexualbrott. Innan vi började med vårt examensarbete hade vi en bild av att sexualbrott mot barn är ett väldigt tabubelagt ämne i vårt samhälle och vi hade som målsättning att minska det tabubelagda genom att diskutera detta. Det förvånade oss därför att våra respondenter delvis inte höll med om att ämnet skulle vara tabu. Samtidigt är det förståeligt eftersom det är deras jobb att diskutera detta och därför är det viktigt att ta det på tals utan att försöka kringgå fakta.

Den sista frågeställningen var om professionella inom olika yrken anser sig ha tillräckligt med kunskap i bemötandet av barn som sexualbrottsoffer. Med denna frågeställning ville vi undersöka om respondenterna känner att detta är ett ämne de kan eller något som de kan känna sig hjälplösa i. Denna frågeställning kan vi endast utgå ifrån vad våra respondenter har för tankar om det. Enligt de intervju svaren vi fått kan vi konstatera att detta är ett ämne som alla respondenter intresserat sig mycket för och specialiserat sig inom. Våra respondenter anser att de har lärt sig mycket via sina erfarenheter och även om

man aldrig blir fullärd, kan vi dra slutsatsen att våra respondenter är mycket kunniga i ämnet.

Professionella inom olika yrken har god kunskap i bemötande av barn som sexualbrottsoffer och vi upplever att offren får gott stöd av olika instanser. Ett stort problem som framkommit är den skam och skuld som gör att offren inte vågar vare sig berätta eller anmäla, förrän möjligtvis ett antal år senare. Slutsatsen blir därför att det är otroligt viktigt att informera barn och unga om vad sexualbrott innebär, eftersom ifall barn och unga har en god grund att stå på, kan det förhoppningsvis minska antalet sexualbrott som sker.

I och med den nya samtyckeslagen, har offrets ställning i en rättsprocess förbättrats. Våra respondenter var alla funder samma kring hur den nya samtyckeslagen kommer att fungera och därför skulle ett förslag till vidare forskning vara att, om några år, undersöka hur offrets ställning ser ut i praktiken, i jämförelse med den äldre lagen. Det skulle vara intressant att se hur offrets ställning påverkar både ett eventuellt dombeslut och offrets eget mående i processen.

I en kritisk granskning av vårt examensarbete inser vi att arbetets innehåll är aningen för brett, och att vi kunde ha siktat in oss på ett smalare område, exempelvis valt en enskild yrkesgrupp professionella att fokusera på. Stundvis kändes vårt syfte aningen diffust och svävande. Vi inser att vi kunde ha konkretiserat det mer. Det har lett till att en del av kapitlen i vår teoretiska del kanske inte var helt relevanta för vårt arbete. Vi har i efterhand kommit på fler intervjufrågor som skulle ha varit givande för vårt arbete gällande exempelvis det förebyggande arbetet som professionella gör.

Över lag är vi nöjda med vårt arbete och det har varit givande att få undersöka professionellas syn på sexualbrott mot barn. Ämnet har intresserat oss mycket och varit en otrolig ögonöppnare. Det är ett tungt ämne som vi har valt att belysa, men vi tror på att ju

mer ämnet diskuteras desto fler människor blir medvetna om problemet och desto fler sexualbrottsoffer förstår vad de har varit med om. Den kvalitativa intervjumetoden har gett oss många nya perspektiv på saker och vi har fått en djupare förståelse för fenomenet. Till sist vill vi tacka våra respondenter för att de ville ställa upp på intervju och dela med sig av sina erfarenheter.

Källförteckning

Brottsförebyggande. (u.å.). *Sexualbrott*. Hämtat 13.3.2023 från <https://rikoksentorjunta.fi/sv/sexualbrott>

Brottsofferjouren. (u.å.a). *Gromning och gromningsförsök på nätet*. Hämtat 12.1.2023 från <https://www.riku.fi/sv/gromning-och-gromningsforsok-pa-natet/>

Brottsofferjouren. (u.å.b). *Vad är en brottsofferavgift?* Hämtat 2.2.2023 från <https://www.riku.fi/sv/olika-brott/vanliga-fragor/vad-ar-en-brottsofferavgift/>

Brottsofferjouren. (u.å.c). *Brottsofferjouren*. Hämtat 16.1.2023 från <https://www.riku.fi/sv/brottsofferjouren/>

Brottsofferjouren. (u.å.d). *Stödande av barn och unga*. Hämtat 14.10.2023 från <https://www.riku.fi/sv/som-brottsoffer/barn-och-ungdomar/stodande-av-barn-och-unga/>

Bäsén, A. & Långström, N. (2006). *Pervers? Om sex utöver det vanliga*. Stockholm: Bokförlaget DN.

Eidensten, M. (2018). *Blunda inte! Att förebygga sexuella övergrepp*. Stockholm: Gothia utbildning.

Europol. (2017). *Online sexual coercion and extortion as a form of crime affecting children*. Hämtat 19.1.2023 från https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/online_sexual_coercion_and_extortion_as_a_form_of_crime_affecting_children.pdf

Europol. (2021). *Are you a victim? Get help. Report it. We are here*. Hämtat 19.1.2023 från <https://www.europol.europa.eu/operations-services-and-innovation/public-awareness-and-prevention-guides/are-you-victim-get-help-report-it-we-are-here>

Fejes, A. & Thornberg, R. (2019). *Handbok i kvalitativ analys*. (3. Uppl.). Stockholm: Liber AB.

Holme, I. M. & Solvang, B. K. (1997). *Forskningsmetodik: Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. (2. Uppl.). Studentlitteratur.

HUS. (u.å.). *Seri-stödcentret för personer som utsatts för sexuellt våld, Kvinnokliniken*. Hämtad 27.10.2023 från <https://www.hus.fi/sv/patienten/sjukhus/kvinnokliniken/seri-stodcentret-personer-som-utsatts-sexuellt-vald-kvinnokliniken#kan-jag-komma-till-stodcentret>

Justitieministeriet. (2011). *Straffansvaret för sexualbrott som riktar sig mot barn blir strängare*. Hämtat 13.1.2023 från <https://oikeusministerio.fi/sv/-/straffansvaret-for-sexualbrott-som-riktar-sig-mot-barn-blir-strangare>

Justitieministerier. (u.å.). *Ny sexualbrottslag*. Hämtat 27.1.2023 från <https://oikeusministerio.fi/sv/sexualbrottslagen>

Lingåker, M. (2017). *Våga se signaler på sexuella övergrepp: Vägledning och främjande integritetsarbete*. Stockholm: Gothia fortbildning AB.

Lyberg, E. (2022). *Sex efter trauma: Från rädsla till njutning*. Stockholm: Gothia Kompetens AB.

Mannerheims barnskyddsförbund. (u.å.). *Barn- och ungdomstelefonen*. Hämtat 16.2.2023 från <https://www.nuortennetti.fi/sv/barn-och-ungdomstelefonen-samt-natbrevstjansten/>

Mielenterveystalo. (u.å.) *Lapsiin kohdistuvan seksuaalisen kiinnostuksen omahoito-ohjelma*. Hämtad 16.1.2023 från <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/lapsiin-kohdistuvan-seksuaalisen-kiinnostuksen-omahoito-ohjelma>

Pelastakaa lapset. (2021). *Grooming lasten silmin – selvitys lasten ja nuorten kokemasta groomingista netissä*. Hämtat 4.12.2022 från [https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2021/04/23144001/grooming lasten silmin 2021-2.pdf](https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2021/04/23144001/grooming%20lasten%20silmin%202021-2.pdf)

Polisen. (u.å.a). *Sexualbrott*. Hämtat 4.12.2022 från <https://poliisi.fi/sv/sexualbrott>

Polisen. (u.å.b). *Polisens anvisningar till barn och unga på nätet*. Hämtat 19.1.2023 från <https://poliisi.fi/sv/anvisningar-till-unga-och-barn-pa-natet>

Polisen. (u.å.c). *Har du blivit utsatt för ett brott?* Hämtat 16.2.2023 från <https://poliisi.fi/sv/har-du-blivit-utsatt-for-ett-brott>

Quarles van Ufford, S. (2023). *Polisanmälan och tvärprofessionell samverkan i Barnhus. Om socialtjänstens perspektiv på polisanmälan och tvärprofessionell samverkan när barn*

misstänks vara utsatta för våld och sexuella övergrepp. Institutionen för hälsa och välfärd.

Falun: Högskolan Dalarna. Hämtat från <https://du.diva-portal.org/smash/get/diva2:1745483/FULLTEXT01.pdf>

Rädda barnen. (u.å.). *Lockande av ett barn i sexuella syften (gromning).* Hämtat 19.1.2023 från <https://www.pelastakaalapset.fi/sv/vart-arbete-i-finland/finlands-hotline-nettivihje-webbtips/information-om-sexuellt-vald-mot-barn/lockande-av-ett-barn-i-sexuella-syften-gromning/>

SBU. (2019). *Psykologisk, psykosocial och farmakologisk behandling vid posttraumatiskt stressyndrom (PTSD) hos barn och unga.* Hämtad 9.2.2023 från <https://www.sbu.se/sv/publikationer/sbu-kommentar/psykologisk-psykosocial-och-farmakologisk-behandling-vid-posttraumatiskt-stressyndrom-ptsd-hos-barn-och-unga/?pub=39527&lang=sv>

Seidel, J. (1991). *Övergrepp mot barn.* Lund: Studentlitteratur.

Seritatyö. (u.å.) *SERITA – Seksuaalisten rajojen asettamisessa ja tukemisessa.* Hämtad 16.2.2023 från <https://www.seritatyo.fi/asiakkaalle/>

Strafflag 1889/39. (1889). Hämtat 13.1.2023 från www.finlex.fi

Svedin, C-G. & Banck, L. (2002). *Sexuella övergrepp mot flickor och pojkar.* Lund: Studentlitteratur.

Taivalola, N. (21.7.2022). *SeriE provides free preventive & supportive services to individuals sexually interested in children.* [Blogginlägg] Hämtad 16.2.2023 från <https://www.suojellaanlapsia.fi/en/post/serie-provides-free-preventive-supportive-services-to-individuals-sexually-interested-in-children>

Taskinen, S. (2004). *Sexuellt utnyttjande och misshandel av barn: Rekommendationer om förfaringsätt för personal inom social- och hälsovården.* Helsingfors: Stakes.

THL. (2023a). *Barnskyddsanmälan.* Hämtad 20.1.2023 från <https://thl.fi/sv/web/handbok-for-barnskyddet/arbetsprocesser/barnskyddsanmalan>

THL. (2023b). *Anmälningsskyldighet*. Hämtad 1.11.2023 från <https://thl.fi/sv/web/handbok-for-barnskyddet/arbetsprocesser/skyldighet-att-anmala-vald-mot-barn/vem-har-anmalningsskyldighet->

THL. (2023c). *Seri-stödcentret för offer för sexuellt våld*. Hämtad 27.10.2023 från <https://thl.fi/sv/web/vald/hjalp-och-tjanster/seri-stodcentret-for-offer-for-sexuellt-vald>

UNICEF Sverige. (u.å.a). *Barnkonventionen är vårt uppdrag*. Hämtat 26.1.2023 från <https://unicef.se/barnkonventionen>

UNICEF Sverige. (u.å.b). *Vi skapar en bättre värld för alla barn*. Hämtat 26.1.2023 från <https://unicef.se/vad-vi-gor>

UNICEF Sverige. (u.å.c). *Tilläggsprotokoll till barnkonventionen*. Hämtad 26.1.2023 från <https://unicef.se/barnkonventionen/tillaggsprotokoll>

United Nations. (1989). *United Nations convention on the rights of the child*. Hämtad 26.1.2023 från <https://www.ohchr.org/sites/default/files/crc.pdf>

Vehkalahti, R. (2008). *Trygga barn*. Helsingfors: Fontana media.

Åklagarmyndigheten. (2022). *Det är inte bara att stänga av kameran*. Hämtat 13.1.2023 från <https://www.aklagare.se/nyheter-press/aktuellt-pa-aklagarmyndigheten/det-ar-inte-bara-att-stanga-av-kameran/>

Åberg, L-K. (2021). *Handbok för brottsoffer*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Ärligt talat. (u.å.). *Stödchatten ärligt talat*. Hämtat 16.2.2023 från <https://arligtlatat.fi>

Öst, L-G. (2010). *KBT inom barn- och ungdomspsykiatrin*. Stockholm: Natur & Kultur.

Österbottens välfärdsområde. (u.å.a). *Barnskyddsanmälan*. Hämtat 20.1.2023 från <https://osterbottensvalfard.fi/palvelumme/socialvardstjanster/stod-i-vardagen/stod-i-vardagen-for-barn-och-familjer/barnskydd/barnskyddsanmalan/>

Österbottens välfärdsområde. (u.å.b). *Ungdomsstationer*. Hämtat 16.2.2023 från <https://osterbottensvalfard.fi/vara-tjanster/psykosociala-tjanster/mentalvards-och-missbrukartjanster-for-barn-och-ungdomar/ungdomsstationer/#Ungdomsstationen-Klaara>

Österbottens välfärdsområde. (u.å.c). *Seri-stödcentret*. Hämtat 27.10.2023 från <https://osterbottensvalfard.fi/vara-tjanster/halsa-och-medicinska-tjanster/sjukhustjanster/forlossning-och-gynekologi/seri-stodcentret/#ta-kontakt>

Bilagor

Bilaga 1, Infobrev

Infobrev om vårt examensarbete

Med vårt examensarbete vill vi minska det tabubelagda när det kommer till sexualbrott mot barn. Vi hoppas vi ska kunna sprida kunskap om ämnet och ta hjälp av professionellas kunskaper för att göra en undersökning om professionella anser sig ha tillräckligt med kunskap i bemötandet av barn som sexualbrottsoffer. Varför vi valde att skriva vårt examensarbete om just detta ämne är bland annat för att vi brinner för barns rättigheter och för att vi vill sprida kunskap i hopp om att fler människor förstår innebörden, problematiken och konsekvenserna av sexualbrott som sker mot barn. Vi tror på att ju mindre tabubelagt ämnet blir och desto mer kunskap som sprids i samhället kan resultera i att fler sexualbrott mot barn upptäcks eller i bästa fall förhindras. Våra frågeställningar genom arbetet har varit; Hur kan professionella inge förtroende i bemötande av barn som blivit utsatta för sexualbrott? Hur kommer professionella inom olika yrken i kontakt med barn som sexualbrottsoffer? Anser professionella inom olika yrken att de har tillräcklig kunskap i bemötande av barn som sexualbrottsoffer?

Respondenternas svar kommer behandlas konfidentiellt och personerna förblir anonyma. Vi kommer säkerställa att allt material förstörs och att man inte på något sätt kommer kunna koppla svaren till någon enskild person. Undersökningssvaren kommer endast användas till denna undersökning som görs av Hanna Johans och Emilia Ollqvist som studerar på Yrkehögskolan Novia i Vasa. Undersökningen genomförs i syfte för YH-examensarbetet om professionellas kunskap kring bemötandet av barn som sexualbrottsoffer.

Bilaga 2, Samtyckesblankett

SAMTYCKESDOKUMENT: Professionellas kunskap kring bemötande av barn som sexualbrottsoffer**Samtycke:**

Jag ger mitt samtycke att jag frivilligt deltar i intervjun och att mina svar får användas i undersökningen om professionellas kunskap i bemötande av barn som sexualbrottsoffer. Undersökningen genomförs av Hanna Johans och Emilia Ollqvist som studerar vid Yrkeshögskolan Novia. Undersökningen görs i syfte för deras Socionom-YH examensarbete. Jag har blivit informerad om att alla svar behandlas konfidentiellt, jag förblir anonym och att material förstörs efter forskarna har analyserat svaren.

Namn

Telefon

Datum

Underskrift

Underskrift av forskarna

Vi har informerat respondenten och lovar att alla svar behandlas konfidentiella, respondenten förblir anonym och att material förstörs efter att vi har analyserat svaren.

Underskrift (Hanna Johans)

Underskrift (Emilia Ollqvist)

Ort och datum

Ort och datum

Bilaga 3, Intervjufrågor

Intervjufrågor

1. Hur kommer du i kontakt med barn som blivit utsatta för sexualbrott? Erfarenheter?
2. I vilket skede träffar du dessa barn?
3. Hur ser processen ut när ett sexualbrott mot barn kommer till din kännedom? Vad är din roll i hela processen?
4. Hur bemöter du på bästa sätt ett barn som blivit utsatt för sexualbrott?
5. Varifrån har du tagit den kunskapen du har om ämnet?
6. Hur ser du på den ökade mängden sexualbrott? Vad tror du att det beror på?
7. Hur påverkar det tabubelagda som finns över ämnet ditt arbete?
8. Sexualbrott mot barn är ett känsligt ämne att arbeta med, hur gör du för att inte "ta med dig jobbet hem"?